לעצטער נומער פון אַכטן יאָרגאַנג

בית יעקב לכו ונלכה באור ה'

בית יעקב

ליטעראַרישער [illegible]-זשורנאַל

אשה יראת ה' היא תתהלל

יאָרגאַנג 8

אָרגאַן פאַר די אינטערעסן פון די בית-יעקב-שולן
און אָרגאַניזאַציעס בנות-אגודת-ישראל אין פּוילן
רעדאַקטאָר: א. ג. פרידנזאָן

נומער 74

ב"ה, לאָדזש-קראָקע-וואַרשע, אלול תרצ"א

ערב דעם נײַנטן יאָרגאַנג

מיטן היינטיקן נומער 74 ווערט אָפּגעשלאָסן דאָס אַכטע יאָרגאַנג פון אונדזער זשורנאַל „בית יעקב". פאַר דעם לעצטן יאָר איז אַרויסגעגאַנגען 17 נומערן. לויט די צאָל זייטן איז דאָס מאַטעריאַל געווען היינטיקס יאָר כמעט טאָפּלט ווי אין יאָר תר"ץ. דאָס יאָר תרצ"א, וואָס איז געווען אַ שווער קריטיש יאָר און אַ תקופה פון עקאָנאָמישער דחקות אומעטום, איז גראָד אונדזער אַרבעט אין דעם יאָר געווען אַ ט א פּ ל ט ע און פאַרשטייט זיך פון אַליין, אַז דער ביטערער קריזיס האָט אונדז גענוג באַשווערט די אַרבעט און בפרט בעת די לעצטע חדשים, איז אונדז אָנגעקומען דאָס אַרויסגעבן יעדן נומער כמעט מיט פאַרצווייפלטער אָנשטרענגונג...

מיטן דרך הטבע, ווען מיר זאָלן מאַכן חשבונות צי דער „בית יעקב" קען ווײַטער אַרויסגיין און האָבן אַ קיום, איז באמת יעדע אויסרעכענונג פאַרמשפּט אויף אַ דורכפאַל. דער טיראַזש איז במשך די לעצטע פּאָר חדשים געפאַלן ביז אַ העלפט. אַ גרויסער טייל פון אונדזערע פריינט האָבן אונדז פאַרלאָזט, אונדזערע בריוו און הילף-רופן זענען געבליבן אָן ענטפער, דער עולם בכלל איז טעמפּ. אויף אַלץ איז דאָ איין תירוץ: קריזיס, און הגם מיר ווייסן זיכער אַז די פּאָר גראָשן פאַרן זשורנאַל האָבן בשום אופן נישט געדאַרפט זיין די ערשטע אָפּשפּאָרונג און דערמיט פאַרלייכטערט זיך נאָך קיינער נישט זיין הוצאה-בודזשעט, דאָך איז אַ טרויעריקער פאַקט. אַז גראָד בית-יעקב-זשורנאַל ווערט פון אַ סך באַטראַכט אַלס „מותרות" און אין שלעכטע צייטן זאָגט מען זיך דאָך אָפּ פון „לוקסוס". אַ שטיקל סיבה צום אָפּגעשוואַכטן פאַרקויף און פאַרשפּרייטן דעם זשורנאַל אין די לעצטע חדשים, זענען אפשר אויך די פעריעס, בעת מען פאַרלאָזט יעדע געזעלשאַפטלעכע זאַך אויף הפקר...

מיר קוקן אָבער תמיד אָפּטימיסטיש אויפן עתיד, ווי טונקל-שוואַרץ ער זאָל זיך אונדז נישט אויסדאַכטן. באַזונדערס אַצינד, ווען השי"ת האָט אונדז געהאָלפן צו דערפירן דאָס זשורנאַל ביזן סוף פון זיין אַכטן יאָרגאַנג. אַז מיר האָבן געקענט איבער-האַלטן אַלע נסיונות וואָס זענען פאַרבונדן געווען מיטן שטיין אויף אַזאַ שווערער און פאַראַנטוואָרטלעכער פּאָזיציע אַכט יאָר צייט, גייען מיר מיט באַנייטן און דערפרישטן חשק און מוט אַ קעגן דאָס נייע יאָר. מיר גלייבן פון איין זייט פעסט אין דער סיעתא דשמיא, וואָס מיר האָבן באַשיינפּערלעך געזען טאָג-טעגלעך אין אונדזער עבודת הקודש און מיר לייגן אויך גרויס האָפע-נונג, אַז אונדזערע פריינט אומעטום, וועלן באַנייען זייער אידעאַליסטישער צוגעבונדנקייט צו דער איינציקער טריבונע פונעם אויפ-געלעבטן יינגן יידישן פרויען-דור.

גידענקט! צום נייען יאָר זאָל אייער חוב זיין אינגאַנצן אָפּגעצאָלט!

אין דעם אלול-נומער פון פריערדיקן יאָר האָבן מיר צוגעזאָגט וועגן תקונים אין זשורנאַל אויפן יאָר תרצ"א און אַדרבא, מישט דורך די נומערן פונעם גאַנצן יאָר און זעט ווי מיט אַן-עודף מיר האָבן דאָס מקיים געווען. מיט וויפל עשירותדיקן תוכן ס-איז אָנגעפולט דער קאָמפּלעט פון דעם יאָר. אַזאַ קאָמפּלעט וועט תמיד זיין דאָס באַלערנדע, אינטערעסאַנטע, באַליבטסטע און פרײדיקע לייען-בוך פון דער אָרטאָדאָקסישער געזעלשאַפט און יעדער יידישער משפחה.

אויפן יאָר תרצ"ב, האָבן מיר שוין געמאַכט די געהעריקע הכנות, אַז בית-יעקב-זשורנאַל זאָל גאָר גאָר אינטערעסאַנטער, לעבעדיקער ווערן און נאָך אַ סך מיין זיין באַלערנדער און אָנציענדער צום לייענען פאַר יינג און אַלט, מענער און פרויען. אַ חוץ צו ווערן ערשט אויף גאָר אַן-אמת דאָס האַנט-בוך פאַר אונדזערע שולן און יוגנט-רייזן.

מיר האָבן זיך פאַרבינדן מיט די בעסטע ליטעראַרישע כוחות אין דער אָרטאָדאָקסישער וועלט און זיי וועלן פאַרעפנטלעכן אין ב"י זשורנאַל במשך דעם יאָר תרצ"ב זייערע בעסטע אַרבעטן, וואָס אַ טייל זייער כתב-ידן געפינט זיך שוין ביי אונדז.

שוין אין תשרי-העפט, אין ערשטן נומער פון ניינטן יאָרגאַנג (75) וועלן אונדזערע לייענער זעען די אַלגימיינע פאַרשענערונג סיי אין חיצוניות סיי אין תוכן וואָס אונדזער זשורנאַל וועט באַקומען. מיר האָבן פון תמיד אָן פיינט צו געבן הבטחות, מיר זאָגן אָבער שוין אַצינד אָן די בשורה, אַז בית-יעקב-זשורנאַל נעמט אויף זיך צום נייעם יאָר, צו יוערן פאַר דער יידישער פרויען-יוגנט דאָס בוך, אָן וועלכן קיין איין יידישע רעליגיעזע טאָכטער וועט זיך נישט קענען באַגיין. דאָס גיקליבינע ליטעראַרישע מאַטעריאַל און די פאַרשידינע נייע רובריקן וואָס ווערן איינגיפירט אין ב״י זשורנאַל, וועלן האַלטן גישפּאַנט דעם לייענער-עולם אַזוי, דאָס פון איין נומער צום צווייטן וועט מען וואַרטן מיט אַ שפּאַנינדער פאַראינטערעסירונג און אויסקוקן וועט מען די בית-יעקב-בלעטער ווי אַ נאָענטן ליבן פריינט.

בית-יעקב-זשורנאַל וועט ווידער אַרויסגיין אי״ה יעדן צווייטן פרייטיק, באַלד נאָך דעם פאַרגרעסערטן רייכן תשרי-נומער. אויב אין יאָר תרצ״א איז גיוועזן די התחלה פון „בית-יעקב“ אַלס צוויי-וואָכן-שריפט, וועט דאָס יאָר צ״ב פירן דאָס ב״י-זשורנאַל צו זיין אמתן תקון, ווי דאָס האָט פאַרלאַנגט דער וואַרשעווער בנות-צוזאַמענפאָר, צו ווערן באַלד אַ וואָכן זשורנאַל.

פריינט! באַנייט אומיטום אייער גיטריישאַפט צום זשורנאַל „בית-יעקב“ וואָס שטייט שוין יאָרן לאַנג אין מיטלפונקט פון דער היסטאָרישער אַרבייט, אויפצולעבן דעם אַלטן גייסט פון ישראל און צו דערציען אַ ניי באַוואוסטזיניק דור פאַרן יידישן פאָלק און פאַר זיינע אַלט-נייע קולטורעלע אוצרות!

די וועלט-צענטראַלע פון „קרן התורה“ און די קראָקעווער בית-יעקב-צענטראַלע וועגן נייעם שול-בוך „די יידישע נשמה“

צו אַלע יידישע רעליגיעזע שולן און באַזונדער צו די בית-יעקב-לערערנס אין יעדן אָרט!

מיר פאָדערן אויף אַלע יידישע רעליגיעזע שולן און בפרט אַלע בית-יעקב-לערערנס איינצופירן אין זייער לערן-פּראָגראַם פון יידיש, דאָס נייע וויכטיקע שול-בוך „די יידישע נשמה“ וואָס איז אַרויסגעגאַנגען פון פאַרלאַג „בית-יעקב“ און צונויפגעשטעלט געוואָרן דורך אליעזר שינדלער.

דאָס דאָזיקע בוך איז זעלטן-גוט פּעדאַגאָגיש צונויפגעשטעלט און פאַרמאָגט אַן אוצר פון לייען און לערן מאַטעריאַל פאַר אונדזערע שול-קינדער און איז באַזונדערס אַצינד נאָך איינפירן דעם טראַדיציאָנעלן אויסלייג, דאָס איינציקע לערן-בוך אויף יידיש אין די ב״י שולן. דער פאַרלאַג בית יעקב האָט געטאָן אַ וויכטיקע זאַך מיטן אַרויסגעבן דאָס בוך „די יידישע נשמה“ און דערדורך וואָס אַלע שולן וועלן ווי געהעריק דאָס בוך פאַרשפּרייטן און איינפירן אין זייער לערן-פּראָגראַם, קאָנען מיר האָפן, אַז דער פאַרלאַג „בית-יעקב“ וועט ווייטער באַרייכערן אונדזער אָרעמער יידישער שול-ליטעראַטור.

ווין, אלול תרצ״א

צענטראַלע „קרן התורה“
ווין

צו אַלע בית-יעקב-לערערנס!

מיר מאַכן אייך אויפמערקזאַם אויף דעם ניי-אַרויסגעגעבענעם שול-בוך דורכן פאַרלאַג „בית-יעקב“ אין לאָדזש „די יידישע נשמה“ פון אליעזר שינדלער. דאָס דאָזיקע בוך איז אָבליגאַטאָריש צו לערנען דערין יידיש אין אַלע בית-יעקב-שולן. באַזונדער איז די דאָזיקע כרעסטאָמאַטיע פּאַסיק פאַר קינדער פון 10 — 14 יאָר צו לערנען און לייענען דערפון.

באַזונדער אַצינד, ווען אין אונדזערע שולן איז איינגעפירט דער טראַדיציאָנעלער אויסלייג, איז די „יידישע נשמה“ דאָס איינציקע לערן-בוך אויף יידיש אין די בית-יעקב-שולן.

מיר זענען זיכער אַז איר וועט אויספירן אונדזער דיסציפּלינאַרישן פאַרלאַנג און דאָס וועט במילא צוהעלפן צום אַרויסגיין פון נייע לערן-ביכער דורכן פאַרלאַג „בית-יעקב“ וואָס זענען נייטיק פאַר אונדזערע שולן.

קראָקע, אלול תרצ״א

צענטראַלע „בית יעקב“
קראָקע

באַמערקונג: לערערנס וועלן באַקומען צוגישיקט מעטאָדישע אָנווייזונגען ווי צו באַנוצן זיך מיט „די יידישע נשמה“ אַלס לערן-בוך.

צום נייען שול-יאָר

פון דר. ל. ניעמצעוויטש

צוויי וועלט-באַרימטע פּערזענלעכקייטן זענען אַמאָל געוועזן. זיי האָבן געלעבט אין איין צייט אָבער זייער לעבנס-אַרט איז געווען פאַרשידן, איינער האָט די גאַנצע וועלט באַרייזט אַלע לענדער, ימים און מדבריות גיזעען, זיין שטורמישער גייסט האָט זיך גיריסן אין דער גרויסער ברייטער וועלט אַריין, ער האָט טויזנטער איינדרוקן אויפגינומען, זיי באַאַרבייט אין מוח און דערמיט באַרייכערט זיין דענקן און פילן.

דער אַנדערער, איז אָבער אַ געגנגעזעצטע-נאַטור געווען. איינזאַם, שטיל און באַשיידן האָט ער געלעבט, אין אַן אָרים קליין צימערל האָט דער רייכער שטאַרקער גייסט זיך אַנטוויקלט. אָפּגעשלאָסן פון דער גאַנצער וועלט, פון דער היימישער סביבה האָט זיין לעבן ווי אַ שטילער רואיקער קוואַל געשפּרודלט. ער האָט די ליכטיקע וועלט כמעט קיינמאָל נישט געזען, אָבער דערפאַר האָט ער די ליכטיקייט אין די ספרים אַנטפּלעקט. דאָס פאַרטיפן זיך אין די חכמות האָט אים אים פון גליק געגעבן.

אויף זיין וועלט-רייזע האָט דער רייכער לעבנס-לוסטיקער פריינט דעם אָרימען מתמיד אין זיין קליין שטיבעלע באַזוכט און פון דער באַגעגעניש איז אין דער געשיכטע אַ קורצער דיאַלאָג געבליבן.

דאָס טייערסטע וואָס מיר פאַרמאָגן – האָט דער מתמיד געזאָגט – איז די צייט, „דאָס גבול“. פאַרוואָס פאַרשווענדסטו, מיין פריינט, די צייט אויף וועלט-רייזעס. אָנשטאָט צו לערנען און שטודירן די טויזנטער ביכער, וועלכע די וויסנשאַפט האָט געשאַפן!

די גרויסע וועלט, די הויכע בערג, די טיפע ימין, די לויטערע הימלען, און די ליכטיקע זון, די שיינע הערלעכע וועלט, דאָס איז דאָס שענסטע און הערלעכסטע ווערק, וועלכעס איך שטודיר. די גרויסע וועלט וועלכע איך באַוואונדער שטענדיק, זי באַרייכערט מיין וויסן. אַנטוויקלט מיין מוח און מיין נשמה — האָט יענער געענטפערט, — דער מתמיד אָבער האָט זיין שטאַנדפּונקט פאַרטיידיקט, אַז די וועלט איז זיין בוך. וועלכעס ער לערנט טאָג און נאַכט. פאַר איינעם איז דאָס בוך געווען זיין וועלט: פאַר דעם אַנדערן איז די וועלט געווען דאָס בוך.

•

אין דעם היסטאָרישן דיאַלאָג דערמאָן איך מיך יעדעס יאָר, ווען איך זע אייך ליבע קינדערלעך צוריקקערן פון די פעריעס אין די שולן. אט האָט איר די שיינע, ליבע זומערדיקע חדשים פאַרלעבט אויף דער פרייער ברייטער וועלט, איר האָט יעדן טאָג געזען, ווי סנאָפּיס ליכט פאַרגיסן די לאַנקעס מיט די פעלדער. איר האָט געזען ווי די גאַנצע נאַטור רייסט זיך אַרויס פון אירע באַהאַלטענע ווינקעלעך און שטייט אויף תחית המתים. איר האָט געהערט ווי אַלץ זינגט שירה צום באַשעפער. וואָס האָט געשאַפן אַזאַ שיינע ליכטיקע וועלט. איר האָט שפּאַצירנדיק צווישן די פעלדער און וועלדער געקאָנט אַנטפּלעקן די גרויסקייט פון דעם בורא עולם, איר האָט געקאָנט אין דער שיינער נאַטור לערנען ווי גרויס און מעכטיק עס איז די אייביקע קראַפט. וואָס האָט אַזוי האַרמאָניש איינגעאָרדנט די וועלט, איר האָט געהאַט די מעגלעכקייט, הערנדיק דאָס זינגען פון די פייגעלעך אין די זומערדיקע הערלעכע אָוונטן, צו פאַרשטיין די סימפאָניע פון דער וועלט.

דאָס אינטערעסאַנטסטע און טיפסטע בוך איז טאַקע די וועלט אַליין, די נאַטור און אירע אוצרות, וועלכע אַנטפּלעקן זיך דעם מענטשן, גראָד אַמבולטסטן און שטאַרקסטן אין די זומערדיקע חדשים, ווען איר ליבע קינדערלעך פאַרלאָזט די ווענט פון אייערע שולן, כדי צו פאַרלעבן די פעריעס אייערע צווישן די ברייטע פעלדער און גרינע וועלדער.

אַ גרויס און הערלעך ווערק האָט איר געהאַט צו לערנען, אַ ים פון וויסן האָט פאַר אייך זיך צוגאָסן, אַ קוואַל פון ידיעות האָט געשפּרודלט און איר האָט געקאָנט שעפּן אומענדלעכע אוצרות. אין דער צייט, ווען איר האָט די שיינע ליכטיקע וועלט באַוואונדערט, האָט איר ליבע קינדערלעך, געהאַט די געלעגנהייט צו אַנטפּלעקן דעם גרויסן סוד פון דער בריאה און צו דערהערן דעם קול ד׳.

אט דערציילן אונדז טאַקע אונדזערע חכמים, אַז אונדזער פאָטער אַברהם. האָט באַטראַכטנדיק אַלס קינד די גרויסע ליכטיקע זון, פאַרשטאַנען, אַז עס איז דאָ אַ ג–ט וואָס האָט די זון געשאַפן, פאַרטיפנדיק זיך אין די ברואים פון דער וועלט, פאַרשטיט יעדעס פאַרנונפטיקע קינד, אַז עס איז דאָ אַ בורא, וועלכער פירט מיט אַלע באַשעפענישן.

און ווען איר קומט איצט צוריק אין די שולן, ווען איר וועט ווידער אין די בית-יעקב-שולן הערן די לעקציעס פון אייערע לערערנס. וועט איר בעסער פאַרשטיין זייערע רייד, נאָכדעם ווי איר האָט מיט אייערע אויגן געזען ג–טס וואונדער.

די וועלט איז דאָס שענסטע ספר, אָבער, כדי צו פאַרשטיין די וועלט מוז מען לערנען די הייליקע ספרים פון אונדזערע חכמים.

לערנט קינדערלעך פלייסיק אונדזערע ספרים, און ווען איר וועט ווידער זומער אי״ה פאַרלעבן אייערע פעריען צווישן פעלדער און וועלדער, וועט איר דעמלט שטאַרקער און מעכטיקער הערן דאָס קול פון בורא, וואָס האָט אַזאַ שיינע און ליכטיקע וועלט געשאַפן.

דאָס נייע שול-יאָר הייבט זיך אָן אין אַ שווערער עקאָנאָמיש קריטישער צייט

דאַרפן אַלע שול-פאַרוואַלטונגען מעורר זיין דעם יידישן עולם, נישט צו קאַרגן און אַז זיי זאָלן אָפּגעבן זייערע קינדער אין דער איינציקער רעליגיעזער שול „בית יעקב“ דערצו וועט אייך אַסך נוצן אונדזער

גרויסער פּראָפּאַגאַנדע-פּלאַקאַט

אויסצוקלעבן אין אַלע בתי תפלות.

דער פּלאַקאַט הייסט:

„פאַרשרייבט אייערע קינדער אין דער „בית-יעקב“-שול“

מיט גרויסע אותיות.

10 שטיק 4.50 זל. 20 שטיק 7.50
אָן געלט ווערט נישט געשיקט
געלט · שיקן פ. ק. א. 67.795
ווייניקער ווי 10 פּלאַקאַטן ווערט נישט געשיקט!

בנימין מינץ, תל-אביב

אין די טעג פון גבורה און טרויער

(לזכר הקדושים שנהרגו ונטבחו על קידוש השם בארץ-ישראל בחודש אב תרפ"ט)

זעקס טאָג נאָך נחמו, און ווידער „איכה". בלוט, יידיש בלוט פאַרגאָסן אין די גאַסן פון ירושלים. אין די אַלטע שטאָט פון די אָבות, שחיטות אויף בחורים, לעבידיקע ספרי תורות. אין צפת, תל-אביב חיפה. חולדה. באר-טוביה און אַנדערע ערטער אין ארץ-ישראל – מיט יידיש בלוט האט זיך גיווייקט די ערד – וכפר אַדמתו עמו.

ציון במר תבכה וירושלים תתן קולה. ומבחר בחוריו ירדו לטבח –וואו נעמט כ'ען היינט נביאים. וואָס זאלן באַוויינין דאָס גרויסע אומגליק? טעמפ זענין די הערצער אין דער תקופה פון שטאָל און אייזן. בלוט מאַכט זיי נישט ווייך, טרערן דערוועקן זיי נישט. פאַרשטאפט זענין די אויערן פון דער ציוויליזירטער וועלט צי אונדזער ווײ-גישריי. און מיר? בלוט האבן מיר ניבראוכט כדי זיך אויפצואוועקן. רויב און מארד. פיין און שאַנד. אבער נאר אויף אַ רגע האט זיך אויפגיכאַפּט די פאלק-נשמה און אַ ציטער גיטון און... באַלד צוריק טעמפ איינגישלאָפן.

צוויי יאָר זענין אַדורך פון די שרעקלעכע גישעענישן אין ארץ-ישראל. צי גידענקט נאך עמיץ אין יי? גידענקט נאך עמיץ אין די מינוטן, ווען גיצאַפּלט האט ס-הייליקע לאַנד אין די הענט פון אַראַבישע רוצחים?

אבער מיר. מיר יידן אין ארץ-ישראל, מיר וואָס האבן איבער-גילעבט די טעג פון חורבן און קאַמף. גיזעען טריפן מאַרד און בלוט פון די אייניקלעך פון די מכבים – מיר קענין עס נישט פאַרגעסן. ס-גייט אונדז נאָך ווי אַ שאָטן ביי טאָג און ביי נאַכט צווישן מענטשן און איינזאַמקייט.

כ-דריי מיך אויף די וועגן פון פוילן המדינה און שטעל אָפּ אַ ייד. ברודער–פרעג איך – גידענקסטו, וואָס מיינט מיט צוויי יאָר האט גיטראָפן אונדזער פאלק? ער קוקט מיך אָן מיט גל'יכגיל-טיקע אויגן און וויל זיך דערמאָנין לכבודי און אין מיר קלעמט דאָס הארץ, ווערט גישוואָלן פאַר כעס און אין דער קעל ווערגט עפּיס און ווערגט.

•

תשעה באב תרפ"ט. איך שטיי ביי דער כותל גיקומין אין דער פרי פון תל-אביב, זיך אייסוויינין. שטילן דעם צער, לעשן ס-פייער פון באַליידיקונג. כ-קוק אויף די גרויסע גלאַטע שטיינער און שווייג. כ-קען נישט וויינין. אַזוי ווי די יידן און יידינים דאָ. כ-קען נישט רעדן, קיינמאָל קען איך ביים כותל נישט רעדן. שווייג מענטש. ווייל הייליק איז דאָ דער ארט. אַ טרייסט יאָגט פון די שטיינער, אַ שטילע שווייגנדיקע טרייסט.

כ-קוק אויף די יידן וואָס זענין דאָ פון אַרבע כנפות הארץ. זיי קושן די שטיינער און גלעטן זיי, ווי זיי וואלטן זיי גיוואָלט באַשיצן מיט זייערע אייגינע גופים. און דער כותל קוקט שווייגנדיק זיך צו, צו די הונדערטער דורות וואָס קומין צו אים שעפּן טרייסט זייט דעם חורבן. זייט אַלע חורבנות.

הנה זה עומד אַחר כתלנו – אַחר כותל המערבי. אט שטייט דער אַלמעכטיקער. הינטערן כותל המערבי –

– און צוויי טעג שפעטער י"א אב, שבת-נחמו תרפ"ט–דער סיג-נאַל: ווילדע אַראַבישע הארדיעס ביים אייביקן כותל. ברענין חומשים, צעררייסן ספרים, טרעטן סידורים. און פון דערווייטנס גלאַנצט דער כותל אין רויטן אָפּשיין פון די פלאַמין פון גישענ-דיטע הייליקע שמות. איינגיהילט אין רויטע פלאַמין שטייט ער ווי אַן-אייביקער עדות. אַז נאך קומין וועט דער טאָג פון באַצאָלן. דער טאָג פון העכסטן משפט

פרייטיק, י"ז אב, כ-שטיי אין תל-אביב עק הערצל גאַס אי-יפוער וועג. אַ המון אַרום. אויף אַלעמינס ליפּן די הייליקע שטאָט ירושלים. שלעכטע ידיעות. קאַמפן, גיהרגיטע יידן דאָ. וויפל? קיינער ווייסט נישט.

ס-פּלאַטערן הערצער ביילן זיך הענט און אייזערנע פויסטן; שיי-נין אויגן מיט שטאָלינים גלאַנץ: קיין ירושלים צו הילף אונדזער ברידער!

די מאטארן פון די אויטאָבוסן זשומין אומאויפהערלעך. גיפּאַקט גייען זיי אָפּ אין שנעלקייט קיין ירושלים. אבער אויפן וועג שטייען זיי. די הויכע ענגלענדער קאַלט. גרין פייער אין די אויגן. צוריק! נישטאָ קיין אָפּהאַלט פאַר די אייניקלעך פון חשמונאים. איבער די גאַלע פעלדזן פון די יהודה-בערג איילן זיי צו הילף דער הייליקער שטאָט.

•

מיר גרייטן זיך: מ-טיילט אין די גאסן שטעקנס און שטאַנגין אַלטע, יינגע פרויען און קינדער. אַלע גרייט. טויזנטער בעדו-אינע- גייען אויף תל-אביב. די שטאָט, וואָס ווי אַ דאָרן שטייט זי אין די אויגן פון אַראַבער. א שרעק וואַרפט זי אויף אים אָן, און איר נאָמין דערגרייכט ביז די ברעגיס פון פרת און טיפינ'ש פון דער מדבר. חריב מאַכן! פאַרוויכטן. וואָס מיר האבן צענדליקער יאָרן גיבויט זאל יעצט אין איין טאָג פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ בארג אַש? אונדזער ליב טייער תל-אביב?!

ווילדעווען די אַראַבער. רוקן זיך אויף תל-אביב ביים ברעג פון ים דורך יחיב הירקון צו רחוב גאולה. התנפלות! התנפלות! (אַנ-אָנפאַל) שרייט מען אויף אַלע גאַסן. ווי די פאַליעס פון ים לויפט מען פון אוכיטום צו די פאַרטיידיקונגס פונקטן. ביי די תימנים אין די אויגן בליצט דער צארן, נקמה! נקמה פאַר יעצט און פאַר פריער. פאַר יאָרהונדערטער פיין און צרות.

טראַך! טראַראַראַך! ס-קנאַקן די קוילן-יואַרפערס. וואַלגערן זיך אין זאַמד די ערשטע שורות אַראַבער, אָפּגיהאַלטן דעם שטורם. דער ערשטער קדוש פון תל-אביב ר' ברוך ראזן, ער ליגט דאָ. די הענט פאַרוואָרפן אויף הינטן. אַ ייד אַ בן-תורה. גיקומין פון קליינים שטעטעלע ראזשיש-ש אין וואלין, שטאַרבן פון רוצחישע הענט על קידוש השם אויף דער הייליקער ערד.

•

קריגס-צושטאַנד נאָך זעקס אין אָוונט. אָפּגישטאַרבן די גאַסן פון תל-אביב יוער ס-באַווייזט זיך, אַ קויל אין קאָפּ אָן משפט.

מיר זיצן פאַרזאמלט אין דער וואוינונג פון מיין חבר ו. לייכטער אויף „רחוב גאולה". די אַראַבער זענין פון אונדז אַ צוויי הונדערט מעטער צו מיין וואוינונג אויף „רחוב השומר" קען איך נישט צוקומין. ענגלישע פּאָליציאַנטן פאַרשטעלן דעם וועג. ו. לייכטער איז אַין אייראָפּע. ער שטעלט זיך נישט פאָר אין וואָס פאַר אַ גיפאַר ס-שוועבט איצט זיין משפחה. מיר זע-ין דאָ אַן-עולם, מיין מוטער און שוועסטער צופעליק דאָ פון חיפה. די לאָקאַטארן פון פאַרטער און נאָך עטלעכע יינגעלייט פאַרטיידיקער. ס-כלי-זיין ליגט גרייט. לאַנגע גלאַנציקע מעסערס, העק, שטיינער, גראָבע שטעקנס גרייט צום קאַמף אויפן פאל פון אַן-אַראַבישן אָנפאַל. אַן-אַלטער ייד פון אונגאַרן האט זיין שטעקן באַקלאַפּט מיט גראָבע טשוועקיס.–זיידישי–פרעג איך–איר וועט האָבן כוח? **ער**

באַליידיקט זיך. זיינע הענט ציטערן, די ליפּן שעפּטשן שטיל אַ תפלה, אין די אויגן איז אַ פייערל, ער איז גרייט.

צוויפגיקורטשיט זיצן מיר אין דער פינצטערער נאַכט, שטיל אַרום לויערט דער טויט. די הייזער נעבן אונדז, ווייט פון אונדז. פול מיט וואַרטנדיקע. אַלע וואַך, אַ ליל שימורים.

•

מיטן טאָג קומין אָן די ידיעות, איינע שרעקלעכער פון דער אַנדערער. ירושלים, חברון, מוצא, אוי ג–ט, פאַרוואָס שווייגסטו? למען ציון לא אחשה וירושלים לא אשקט.

תל-אביב איז באַלאַגערט. העלדיש פאַרטיידיקט זיך די שטאָט. שנעל, שנעל לויפן די אויטאמאבילן מיט די פאַרוואונדיטע און הרוגים-קדושים, בלוט טריפט אויפן ווייסן אַספאַלט, צייכנט דעם וועג. סטעמפּלט דעם ברית צווישן ג–ט, פאלק און לאַנד.

איינער אַליין גיבליבן ..

דער צוויי-יעריקער שלמה לע סלאַנים דעם חברונער רבס אַן-אייניקל. זיין פאָטער, אליעזר דן סלאַנים, זיין מוטער, עלטער ברודערל, זיין זיידע ר' יעקב דער רב פון „זכרון יעקב" און זיין באָבע–אלע אויסגישחטן גיוואָרן אין טאָג פון דער שרעקלעכער הריגה אין חברון. ער אַליין איז אויך פאַרוואונ-דירט גיוואָרן מיט אַ מעסער אין קאָפּ...

מאַנטיק זענין זיי גיקומין, אונדזערע „רעטער", פון מאַלטא אויף קריגס-שיפן זענין אַהערגישווימין 1500 סאלדאַטן און צוויי הונדערט זענין גיבליבן אין תל-אביב.

מ-אַנטוואָפנט די יידן מ-נעמט צו די שטעקנס. שטאַנגין מ-אַנטוואָפנט די יידישע פאליציי. ס-בלוט זעצט אין פנים פאַר אויפרעגונג, פאַר. חרפה. נעם דיר כוח און שווייג. רע-וויזיעס, ביי יידן זוכט מען גיווער. כאַ! כאַ! אַרעסטן, און קיין אין טורמע. כוח, רבונו של-עולם גיב כוח, דאָס אלץ איבער-צוהאַלטן!

איין טרייסט כאָטש. מיר זענין צוזאַמין, אין ירושלים, חיפה, צפת, וואַגן יידן נישט אַרויסצושמעקן. דאָ, אין תל-אביב, פריי, נישטאָ קיין פחד. אין די טויזנטער מאַרשירט דער עולם אין די גאַסן. ענג ווי אין אַ גרויסן יום-טוב. יאָ, ס-איז דער יום-טוב פון בלוט און טרערן.

די ערשטע פּליטים פון ירושלים, חברון און קאַלאַניעס. מ-רינגלט זיי אַרום און זיי דערציילן. ס-פרירן די איברים פון די שרעק-לעכע דערציילונגין. ס-שוידערט און מען הצרט. שרעקלעך זענין די רציחות פון די אַראַבער, אבער, ווי העלדן פון די פאַרצייטיקע עפּאָפּעען, האבן זיך גיהאַלטן די פאַרטיידיקער. די הגנה! ווי אַ לעגענדע וועט אַמאָל דאָס וואָרט אָפּקלינגין אין די הערצער פון אונדזערע קינדער, אבער פאַרט איז עס אמת.

„מאה שערים", די גרעסטע יידישע שכונה, אין ירושלים איז באַ-דראָט, עס דערנענטערן זיך שוין די מחנות צעווילדעוויטע אַראַבער, אט-אט נאך אַ רגע און זיי וועלן זיך אַריינרייסן. ביים איינגאַנג אַ הייפל פון דער הגנה. און אט פליט אַ באָמבע. נאָך אַ האַלבע סעקונדע און פון די פאַרטיידיקער וועט קיינער נישט בלייבן לעבן. א, ג–ט! צי וועט זיך נישט ווייזן עפּיס אַ מושיע?

און אין דער רגע האט עפּיס אַ גיהיימניספולער הלץ גיטון אַ שפרינג אין דער הויך, און מיט דער הוילער האַנט אַ וואַרף גיטון די באמבע אויף צוריק, צו די אַראַבער. טראַאַך! די ערד האט אַ ציטער גיטון פון שרעקלעכן קנאַל, אַ רויך האט אַלעמין באַדעקט. און ווען ס-איז צוריק קלאָר גיוואָרן די לופט זענין עטלעכע אַראַבער גילעגן טויט, די איבריקע זענין אַנטלאָפן אין אַ ווילדער מהומה, און פון גיהיימניספולן חלוץ איז נישט גיווען קיין שפור. „מאה שערים" איז גיראַטיווט!

*

כ-שטיי אין אַ ראָד אוי נחלת בנימין. אין דער מיט אַ בחור פון דער חברונער ישיבה. איינער פון די גיראַטעוועטע.

מיר ווייסן שוין: 45 יידן זענין גיהרגיט גיוואָרן אין חברון. תורה, תורה חגרי שק! דאָס זענין די אייניקלעך פון די עשרה הרוגי מלכות גיהרגיט מיט תורה אויף די ליפּן.

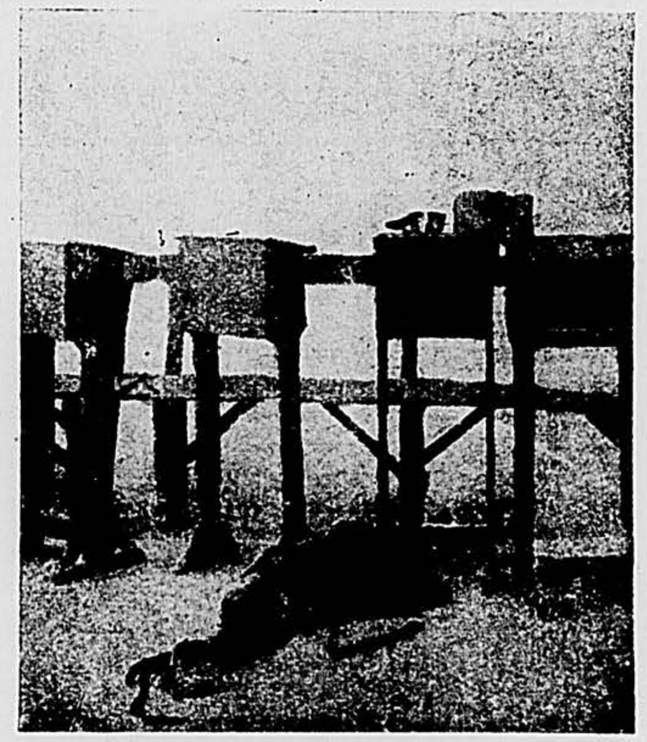

דאָס ארט אין דער חברונער ישיבה וואו מ-האט גיפונין דעם גיהרגיטן מתמיד שמואל ראזנהאָלץ, זיך ווייקן אין בלוט צוזאמין מיט דער גמרא כתובות...

דעם בחורס פנים איז בלאַס. די אויגן אויסגילאָשן. ווען ער רעט. דאַכט זיך ער טרונקט טרערן. און דאָך שטייט ער דאָ און דערציילט, און איך פאַרשטיי נישט, ווי קען מען עס אפילו בלויז דערציילן. א, שוואַכער מענטש, שטאַרקער ביסטו פון אייזן!

דער ערשטער איז ער גיווען, דער ערשטער קדוש אין חברון. שמואל ראזנהאָלץ, דער מתמיד. פרייטיק נאָך האַלבן טאָג האט מען גידאַוונט מנחה-גדולה אין ישיבה. אַלע תלמידים זענין זיך צוגאַנגין אהיים. אין שטאָט האט מען שוין גישמועסט אַז די אַראַבער זאַמלן זיך, און דראָען די יידן מיט שחיטות, אבער דער מתמיד איז גיבליבן אין ישיבה. ביטול תורה?! טרויעריק האט אָפּגיקלונגין דער גמרא-ניגון. איבער די ליידיקע שטובן פון דער ישיבה. דער לעצטער תורה-ניגון אין דער הייליקער שטאָט פון די אָבות.

און פּלוצלינג האבן זיי זיך אַריינגיריסן, די רוצחים און צוגינומין ס-הייליקע לעבן פון חברונער מתמיד.

אויסגיצויגן איז ער גילעגן, ווען מען האט אים גיפונין אויף דער אָפינער גמרא כתובות, אין וועלכער ער האט גילערנט.

דער בחור קען זיך נישט איינהאַלטן, ער ברעכט אויס אין גיוויין. פון דער טאַש שלעפּט ער אַרויס אַ בלעטל פון דער הייליקער גמרא. בלוט, גרויסע פלעקן פון קדוש-ס בלוט. אַרום ווערט שטיל. אַלעמין שטיקט אין האַלדז. יעדעס וואָרט איז יעצט אַ חילול הקודש. און אין חלל טראָגט זיך נאר ס-גיוויין פון חברונער בחור...

פאַרלאַג – „בית = יעקב“ לאָדזש.

שוין אַרויס פון דרוק דאָס לאַנג ערוואַרטעטע לייען-בוך פאַר בית-יעקב-שולן, קינדער און יוגנט

די יידישע נשמה

פ ו ן א ל י ע ז ר ש י נ ד ל ע ר

מיט אַ הקדמה פון ד״ר נתן בירנבוים.

פאַרלאַג „בית = יעקב“ לאָדזש.

דער פילפאַרביק-רייכער און אינטעריסאַנטער אינהאַלט פונים בוך:

1) הקדמה
2) בית-יעקב גיזאַנג
3) נאַטן צום גיזאַנג
4) וויצן קינדער לערנין (אגדה)
5) לשון-הקודש (ליד)
6) יידיש-לשון (ליד)
7) ערב-שבת (ליד)
8) די מלכה-שבת (ליד)
9) די בלאָע לאַנקע (דיאַלאָג)
10) ניסן (ליד)
11) וואַנדער-פייגעלעך (ליד)
12) יציאת מצרים (אגדה)
13) קומט קינדערלעך שעפן (ליד
14) יוכבד און מרים (אגדה)
15) ל״ג בעומר (ליד)
16) ל״ג בעומר (שמועס)
17) דריי מיידלעך (מעשה)
18) קידוש-השם (אגדה)
19) גיטרייער הונט (לעגענדע)
20) אַז דיין פיינט פאַלט (שמועס)
21) מתן-תורה (ליד)
22) מתן-תורה (שמועס)
23) א מעשה מיט צוויי פייגל
24) דער זעלנער (דערציילונג)
25) דאָס בילד פון משה רבינו (אגדה)
26) זומער-גיזאַנגין (לידער)
27) ירמיהו אויף די קברים (אגדה)
28) שלמה המלכ׳ס משלים (פון משלי)
29) גלות השכינה (שיר)
30) תשעה באב (שמועס)
31) כותל מערבי (ליד)
32) דער אקס און דער האָן (לעגענדע)
33) דאָס פאַרכשופטע פאַס (מעשה)
34) שבת-נחמו (ליד)
35) די זינד און די שטראָף (פאעמע)
36) דער חלום פון אַ שניידער (דערציילונג)
37) המלאך הגואל (שיר)
38) דער קאַרגער מלך (לעגענדע)
39) רבי מאיר און די שלאַנג (אגדה)
40 פאַרוואָס בלאָזט מען שופר (באַלאַדע)
41) רבי אמנון (אגדה
42) אום גדלי׳ (שמועס)
43) ערב סכות (ליד)
44) שמחת תורה (ליד)
45) אונדזער מאַמע לשון (ליד)
49) דאָס חנוכה ליכטל (דערציילונג
47) חנוכה לידער
48) די שול פון אברהם אבינו (מעשה)
49) ווייט פון ישוב (ליד)
50) טעג (ליד)
51) רבי שלמה בן גבירול (מאנאגראַפיע)
52) ווינטער (ליד)
53 עשרה בטבת (שמועס)
54 רבי עוזר (ליד)
55) דריי גוטע פריינט (מעשה)
56 קינד און פייגעלע (ליד)
57) פרעג מיך (פראַגן)
58) מיין זיידישי (ליד)
59) דער אָרימער שטיינהאַקער (לעגענדע)
60) חמשה עשר בשבט (ליד)
61) חמשה עשר בשבט (שמועס)
62) פלייסיקע קינדער (ליד)
63) פורים-דיקע מעשה
64) א גוטן פורים יידעלעך (ליד)
65) אַ יידישער רופא (דערציילונג)
66) שבת-לידער
67) רש״י׳ס קבר (אגדה)
68) די יידן אין בעמין (היסטאָריש)
69) אשרי האיש (תהלים א׳)
70) ערלעכקייט (אגדה)
71) אום אני חומה (שיר)
72) תשובות אויף פראַגן
73) דער חפץ-חיים (מאנאגראַפיע)
74) אדון-עולם (שיר)
75) אַנטיקעלעך (ליד מיט נאטן)
76) הימן פון בנות (ליד מיט נאטן)
77) נתן בירנבוים (מאנאגראַפיע)
78) דאָס בתיה-ליד (מיט נאָטן)
79) עולים-גיזאַנג
80) שרה שענירער (מאנאגראַפיע)
81) דוד המלך (שיר)
82 כללים פון אויסלייג

ד״ר נתן בירנבוים

שרייבט אין זיין הקדמה צום בוך:

אַ יידיש לייען-בוך דאַרף זיין אַזוי, אַז די קינדער זאָלען דערפון שעפן נחת, דערוויסן זיך דורך אים פון כל-ערליי גוטע און שיינע זאַכן, און דער עיקר, פילן זיך אין אים ווי אינדערהיים, יידישלעך; אַ יידיש לייען-בוך דאַרף אין יידישע קינדער אַריינברענגין דאָס ליבשאַפט צו דעם בורא-עולם, צו זיין תורה און צו זיין פאלק.

אונדזער גוטער פריינט אליעזר שינדלער, האט זיך אונטערגינומין צו שרייבן אַזאַ לייען-בוך און ווייזט אויס, אין עס טאַקע גיראטן אין זיינע הענט, קומט אים אַ גרויסער יישר-כח!

ב י ל ד ע ר :

83) רבי שמעון בר יוחאי
84) ליכט-בענטשן
85) קריאת-התורה
86) ציון-בילד
87) אברהם אבינו-ס שול
88) א אלטע מגילה
89) פורים-שפילער
90) חפץ-חיים

פאַרשידינע נייע אילוסטראַציעס און בילדער. דאָס שער-בלאַט איז גיצייכנט דורך ד״ר שלמה בירנבוים.

דאָס ערשטע מאָל אייף אונדזער ביכער-מאַרק אַזאַ העכסט אינטערעסאַנט לייען-בוך און עס איז דער חוב פון יעדן איינים דאָס דאָזיקע הויז-בוך באַלד זיך צו פערשאַפן און זיך באַמיען ביי באַקאַנטע און פריינט, אַז אויך זיי זאלן דאָס בוך באַלד קויפן.

פ ר י י ז 2 ג י ל ד ן מ י ט 50 ג ר א ש ן.

במשך אַ חודש צייט וועלן מיר דאָס בוך נאר באַרעכנין 2 גילדן פאַר אונדזערע אַבאָנענטן, אָרגאַניזאַציעס שולן און אַגענטן, וואָס נעמין לכל הפחות 10 עקז. גיבן מיר אַראָפּ ראַבאַט. ביז 10 עקז. מוז באַצאָלט ווערן פריער אייס. פון 10 עקז. אָן שיקן מיר אויף נאָכנאָמע צורעכנדיק 2 גילדן פאַר די נאָכנאַמע קאָסטן. די וואָס האָבן גיהאַט איינגיצאָלט 1.40 זל. דאַרפן צוצאָלן 60 גר.

געלט שיקן: P. K. O. 67.795

לידער

פון אליעזר שינדלער

ר׳ דוב בעריש לאנדאן נ״י קראקע
א כוח־ט

תשובה

די ווייסט פון מיין יעדן ראַנגל און ריר,
דו זעסט דאָס בלוט פון מיין האַרצן טריפן...
זיי זשע מקבל מיינע טרערן, מיין שיר,
און הער פון די הימלען מיין רופן...

ווי ס-לעכצן די בלעטער און גראָזן נאָך טל,
די פלויגן אין דרום נאָך רעגן...
אַזוי לעכצט מיין נשמה צו דיין קוואַל,
און זוכט באַשעפער, דיינע וועגן... –

יהדות

ועליך יזרח השם
וכבודו עליך יראה... [ישעי׳ ס ב]

א מקדש. אַ היכל, אַ בנין מפואר, מלכות שבמלכות,
שטייען פעסט און שטאַרק די אַלטע הויכע ווענט...
מענטשן צייטן, פעלקער, דורות, כסדר זיך בייטן,
נאָר דעם אייבערשטנס ליכט דאָ ווייטער ברענט...

פון באַלעמער טראָגט זיך דאָס קול פון דער תורה,
און ס-שפרודלט קאכידיק, דער קוואַל פון אייביק לעבן...
תפארת און לויטער פלאַקערט די יידישע מנורה.
ריינע, הייסע תפילות, צו די בלאָע הימלען שוועבן...

מינכן, מנחם אב תרצ״א

פון אבן עזרא ז״ל

דעם אייבערשטן דין איך מיט פרייד,
דעם אייבערשטן דין איך אין דער נויט.
איך האב נישט קיין מורא פאַר דער קייט,
איך האב נישט קיין פחד פאַרן טויט...

איך היט זיין תורה גיטריי,
ווייל אמת איז דער האַר און גירעכט...
נאָר דער מאמין איז ווי אַ מלך פריי,
און דער אפיקורס בלייבט אַ קנעכט...

לדוד ד׳ אורי וישעי

דער באַשעפער איז מיין ליכט און מיין הילף,
פאַר וועמען זאל איך מורא האבן,
ג—ט, דער כח פון מיין לעבן, –
פאַר וועמען זאל איך ציטערן.

דערנענטערן זיך רשעים,
מיינע פיינט און פייניקער,
צו פאַרצערן מיין גוף —
פאַלן זיי און ווערן גישטרויכלט.

וועט אַ מחנה מיך באַלעגערן,
מלחמה האַלטן קייגן מיר,
מיין האַרץ וועט זיך נישט שרעקן,
נאָר תמיד האבן בטחון צו דיר,

איינס בעט איך ביים אייבערשטן
איינס באַגער איך פון אים —
צו זיין אין ג—טס הויז
אַלע טעג פון מיין לעבן.
צו זען דעם אייבערשטנס פראַכט,
צו קומין אין זיין היכל יעדן אין דער פרי!

ער באַהאַלט מיך אין זיין בידל
אין טאָג פון דער סכנה,
אין זיין פאַרבאָרגן גיצעלט —
און אויף אַ הויכן פעלדזן מיך גישטעלט. —

דערהויבן מיין קאפ איבער מיינע פיינט,
וואָס רינגלין מיך אַרום.
וועל איך ברענגין פרייד-קרבנות
אין זיין גיצעלט,
און זינגין שירים צו ג—ט.

פאַרגעם מיין קול באַשעפער. ענטפער מיר
דערבאַרים דיך איבער מיר.
מיט מיין גאַנץ האַרץ זוך איך דיך,
דיין נאָנטקייט באַגער איך באַשעפער.

באַהאַלט נישט דיין פנים פאַר מיר,
בייג נישט מיט צאָרן דיין קנעכט.
מיין הילף ביסטו גיווען, דערווייטער מיך נישט.
פאַרלאָז מיך נישט האר פון מיין הילף.

מיין פאָטער און מוטער, האבן מיך פאַרלאָזט,
אבער דו האסט מיך גינומין צו דיר.
ווייז מיר האַר דיין וועג,
פיר מיך אויף אַ גלייכן שטעג,
וועגן מיינע פיינט. -- —

איבער ענטפער מיך נישט,
דעם ווילן פון מיינע שונאים.
פאַלשע עדות, שטייען אויף
קייגן מיר, און רעדן פון רויב. —

גרויס איז מיין אמונה
צו זען דעם אייבערשטנס גוטס,
דאָס לאַנד פון לעבן.

האָף צו ג—ט, שטאַרק
און פעסטיק דיין האַרץ
און האָף צום באַשעפער.

פריי פאַרטייטשט
פון א. שינדלער

בײַ דער „בריק פון חלומות"

דערציילט פון שמואל נאַדלער

א.

היינט, אין אַזאַ וואַרעם-קילן זומערדיקן פאַרנאַכט – בענק איך נאָך אַ ביסל רו און אַליינקייט. און איך ווייס, ליבע קינדער, אַז ס-איז אַ גרויסע זינד צו שטערן אייער פריילעכן גיטומל. בלייבטשיט דאָ, רייזאַלע, רחלע, חוהלע, שרהטשע און קיילניקע און שפּילט אייך ווייטער אין „משה גרייפל" נאָר דו, קלוגע פּעראַלע, קום שפּאַצירן מיט מיר און איך וועל דיר דערציילן אַ מעשה, אַ וואונדערלעכע מעשה מיט אַ מוסר השכל...

אט גייען מיר.. נאָר צי ווייסטו: קינד מיינס די סודות פון מענטשלעכן גאַנג? די גאַנצע נשמה ליגט דאָך אויף די כוואַליעס פון זיין באַוועגונג! ס דאַכט זיך, ס-איז אַזאַ פּשוטע זאַך דאָס גיין. און דאָך. גייסטו אַמאָל מיט זיכערע אָפּגימאַסטינע טריט און דיין גאַנג ווערט פאַר דיר אַ קוואַל פון מונטערקייט, שטאַרקייט און בטחון. און אַמאָל איז ער – דיין גאַנג – אַ נאָכגילאָזטער, און אַ טרויער פאַרוועבט תּיכּף דיינע מחשבות און אַ בענקיניש פאַרוויגט זיי. און ווידעראַמאָל, דו גייסט דיר פּאַוואָליע און לייכט-שלייכנדיק, און דיינע גידאַנקען פאַרטראָגן דיך אין אַנדערע שענערע עולמות עליונים און זיי זענען ווי די זיידינע פאַלדן, וואָס ס-קנייטשט דאָס רואיקע ווינטל אויפן זילבערנים פּנים פונים טײַך...

קינד מיינס. הייליק איז דער מענטשלעכער גאַנג. אַ מענטש אַז ער גייט – דאַוונט ער. זיין גאַנצע נשמה, זיין פילן, יועלן און קלערן וויגט זיך אויף די האַרמאָנישע באַוועגונגען פון זיינע גלידער. גיטראָגינע אויף זיינע שלאַנקע, בויגיוודיקע, געטלעך גיפאַרימטע פיס.

און איצט מאָל דיר אויס. ווי גרויס עס איז דער וואונדער, און דער סוד, און דער צויבער, ווען ס-גייען צוויי אינאיינים! זיי ווייסן עס אַפילו נישט. נאָר די פיס אַליין הייבן אָן צו פאָלגן אַ גיהיימע ריטמיק און טוען בשלמות אירע באַפעלן. און אט די ריט-יק טיילט זיך באַלד צו צו דעם גאַנצן קערפּער. צו זיינע אַלע באַוועגונגען. און ווי צוויי כלי-זמר פון איין קאַפּעליע – אַזוי זינגען ביידע גופים דאָס ליד פון פאַראייניקטן ריטמוס און unisono אין די מע-אַדיע פון ביידע בליטן. און ס-קלאַפּט דאָס האַרץ צום טאַקט. און איינער לייענט דעם צווייטנס מחשבות ווי זיינע אייגינע און טרעפט און דערפילט יענעמס וואונטש נאָך איידער ער איז אַרויסגיזאָגט גיוואָרן...

און אפשר. מיין ליב קינד. פאַרשטייסטו נישט דאָס אַלעס. ווייל איך האָב בלויז אויפגיהויבן אַ שטיקל זוים פונים פרוכת. וואָס דעקט צו די וואַכידיקע וועלט, און גיוויזן: זע, ס-איז אַ קדשי קדשים.. אָבער כאָטש דו פאַרשטייסט עס נישט, גידענק עס און באַהאַלט עס אין דיין זכרון ביז דו וועסט עלטער ווערן... אדער אפשר קען עס טאַקי קיינער נישט פאַרשטיין, נאָר דו. ווייל דו ביסט אַ קינד?..

ב.

צען טאָג אין חודש סיון... ס-איז מיין באַליבסטע צייט. ווען דער פאַרשייטער וואוילײנגישער פרילינג גייט איבער אין אַ פולן צייטיקן זומער... אט. דאַכט זיך, באַהאַלט זיך אונטער אַ בוים דער שפּילוודיקער שקאַץ, פרילינג, און אט שטראָפּט אים שוין מיט אַ שמייכל די שווער-לייביקע, שפּע-באַלאָדינע מוטער זומער: וואָס מאַכסטו דיך נאַריש מיט די טשוויטן און בלימעלעך מעשה קונדס.

נאַדיר בעסער מיין ערנסטע ברכה פון פּירות...

נאָר אט זענען מיר אויסער דער שטאָט אַ ן אט איז אונדזער „בריק פון חלומות". ק ל איז דאָ און אַ ווינטל בלאָזט פונים מורמלדיקן וואַסער און קושט דאָס הייסע פּנים. און ווי די לבנה האָט זיך דאָס היינט אַזוי פאַרשוואונדעריש צוגאָסן מיט אירע אוצרות פון זילבער! און אין שוואַרצן גרין שטילשווייגן אַרום אונדז די פעלדער און סאַדעס. און פון די ביימער שאָטנס שיינען אַרויס מיט חסד פון דער לבנה-דיקער ווייסקייט די נידעריקע שלאָפדיקע פויערישע הייזלעך. ווי איין זילבער חלום וואָלט די גאַנצע וועלט אַרומגינומען, און זי שטייט, נאַקעט און פאַרשלאָפן, ווי אַ הימלישע בת-מלכה אין אַ פאַרצשופטן שלאָס, וואָס וואַרט אויפן קוש פונים בן מלך, וואָס דאַרף זי אויפוועקן... נישט אומזיסט הייסט די בריק „פון חלומות" און נישט אומזיסט פּאַפּלט אַזויפיל דאָס וואַסער אין טייך. וואָס ווייסט אַזויפיל סודות...

ג.

די פאַרשלאָפינע בת-מלכה...

און טאַקע פון איר וועט זיין דאָס היינטיקע מעשהלע וואָס איך האָב דיר צוגיזאָגט צו דערציילן. גאָר זעץ דיך דאָ אויף מיין שויס און קוק לאַנג-לאַנג אויפן מורמלדיקן אַנטלויפנדיקן וואַסער, אויף וועלכן ס-גיסט זיך אַזאַ בלענדענדע שיין פונים אייבערשטן לבנה-קרוגל. און דו וועסט זען ווי פּאַוואָליע-פּאַוואָליע שטייט אויף פונים טייך אַ ווייסער מאַרמאָרינער פּאַלאַץ מיט הויכע טורעמס, שמאָלע פענצטער און ברייטע טרעפּ און פּאַסאַזשן. – און אַרום דעם פּאַלאַץ ציט זי- אַ גרויסער הערלעכער פּאַרק מיט לאַנגע שאָטנדיקע אַלעען, רייכע קוסטיס און זעלטינע בלומען פון די ווייטע לענדער און צווישן זיי שלאָגט ווי אַ פּולס אַ לעבעדיק קוועלעכל מיט וואַסער ווי קרישטאָל. דורך וועלכן מ-זעט די זילבערנע פישלעך און דאָס אַלדינע זאַמד פונים דנא.

און אט אין דעם פּאַלאַץ האָט גיוואוינט די קעניגלעכע טאָכטער, לאָמיר זי אָנרופן... אילילי. אַ, ווי גוט איז גיווען איר אין דאָזיקן ווינקל. וואָס איז דער וואונדער-אָרט פון דער וועלט! און זי אַליין איז דאָך אויך גיווען אַ פּלאַ! קיניגן האָבן באַוואונדערט איר שיינקייט און פּאָעטן פלעגן זי באַזונגען. ווי דער אויפגייענדיקער מאָרגנשטערן איז גיווען איר פּנים און ווי די זון – איר שמייכל. שלאַנק איז איר גישטאַלט ווי אַ יונגע סאָרנע און איר הויט ווי אַ דורכזיכטיקער פּוכיקער וויאָלקן, וואָס איז רויזיק פון פאַרנאַכטן-גאָלד.

און אַזוי ווי ס האָט גישײַנט איר הימלדיקע שיינקייט, אַזוי האָט אויך ווייט און ברייט גישמט איר חכמה. אַזוי ווי דעם פיינסטן בוימל ווען מ-גיסט אים איבער פון איין כלי אין דער אַנדערער און דער ריח שמעקט זייער ווײַט. חכמים פלעגן מיט דאָרשט טרינקען דעם זיסן האָניק וואָס אירע ליפּן האָבן גיטריפט און די פרומע האָבן אַ ברכה גימאַכט:

– זיי גילויבט האַר פון דער וועלט, וואָס ה סט באַשאַפן אַזאַ הערלעכקייט!

ד.

און אילילי איז גיוואַקסן פון יאָר צו יאָר און שענער און קלוגער ווערט זי פון טאָג צו טאָג. אַלע תענוגים פון דער וועלט וואַרט אויף איר רוף און וואָס איר האַרץ גלוסט באַקומט זי באַלד. ווען קען זיך גלייכן צו איר?!

און דאָך האָט די פרייד נישט יוואוינט אין איר האַרץ. אַ, די פרייד סאָראַ ווילדינקע. כאַראַ אומגילומפּערט שוועלבעלע. ליגסטו דיר רואיק אין בעט אינדערפרי, און דאָס צווירקיט דיר ביים פענצטער אונטערן דאַך. און גייסטו שפּאַצירן דיר אין פעלד. כאַפּט עס זיך אַריין בגניבה צו דיר אין בוזים און קיצלט דאָרט דיין הערצל, אַז הייבסט אָן צו זינגען און ברוקערן און שרייען. און מאַכסט דיך נאַריש, קינדיש. משוגע! און ווילסטו דאָס שוועלבעלע כאַפּן אין דער האַנט—איז. פיוט! און גיי זוך דעם נעכטיקן טאָג!

און די שוואַלב „פרייד" האָט זיך איינגישפּאַרט, זי ווייל זיך נישט מאַכן קיין נעסט אונטערן דאַך פונים הערלעכן פּאַלאַץ און זי ווייל נישט קיצלען דאָס הערצל פון דער יונגער בת-מלכה.

און אילילי איז אַרומגיגאַנגען טרויעריק אַ גאַנצן טאָג און אירע גידאַנקען האָבן זי גיפּייניקט ביינאַכט און נישט גילאָזט שלאָפן. ווי אַ פאַרחלומטע איז זי אַרומגיגאַנגען, און ווי אַ פאַרבלאָנדזשיטע אַהער פון דער פרעמד. נישט אירע אויערן האָבן גיהערט דאָס צוזינגיטע גישריי פון אַלערליי פייגל און נישט אירע אויגן האָבן גיזען דעם גרינים דיוואַן פון ג-טס היכל און די פּראַכט פון זיינע באַפּוצונגען.

נאָר דאָס ערגסטע איז גיווען, וואָס זי האָט גיזינדיקט אַקעגן דער אייבישטער כוונה און אַקעגן דעם ציל, וואָס איז דאָ אין יעדן באַשעפעניש. אט למשל, איז דאָ אַ סאָד, וואו כל-ערליי פּרות רויטלען און געלן זיך, כדי צו באַצירן דעם מענטשנס טיש און דערקוויקן זיין האַרץ. און אט אין וויינגאָרטן הענגען די שווערע שטרענגלעך מיט פול-בלוטיקע טרויבן, כדי צו געבן ווײַן וואָס פאַרטרייבט מרה שחורה און באַפרייט פון עגמת-נפש. און אט שטייט אַ מאַרמאָרינע סטאַטוע, פון וועלכער ס-שפּרודלט מיט צוזינגינים פּליוסק אַ פרישער מחיהדיקער קוואַל.

אָבער אַנדערש טראַכט די קלוגע אילילי יועגן דעם צוועק פון אַלעמען. די ביימער דאַרפן שטיין אין אַ גלייכער שורה. ווי זעלנער, צוגישווירינע. אויסגיפּוצטע און אַלע ענלעך איינער צום אַנדערן. און אין די בייטן בלומען איז דער עיקר, זיי זאָלן זיין אַזוי קונציק אויסגישניטן, אַז זיי זאָלן בילדן די אותיות פון איר נאָמען. און די קרוגלען דינען, אַז אויף זייער רונדער בייכיקייט זאָלן הענט פון מייסטער אויסקריצן טויבן וואָס קושן זיך אָדער טאַנצידיקע וואַלד-מיידלעך...

און דער אָר איז גילעגן אויף איר האַרץ. ווי אַ שווערער, האַרטער, שוואַרצער שטיין—דער טרויער. – – –

ה.

נאָר איינמאָל אין מיטן טאָג. איז זיך אילילי נישלאָפן אין גאָרטן אין שאָטן פון אַ בוים באַלד דערהערט זי אַ לייכטן רויש צווישן די צווייגן און מיט שרעק כאַפּט זי זיך אויף פונים דרימל. און זי דערזעט:

אויף אַ קאַרשנבוים וואָס שטייט אין דער זייט זיצט אָן אָרים פויעריש יינגעלע, אָן אָפּגישליסנס און אַ פאַרשמירטס. ער האָט זיך אַריינגיגנביט אין גאָרטן און איצט זיצט ער אויפן בויב, רייסט די צייטיקע קאַרשן און כאַפּט זיי שנעל אין מויל אַריין. אין דער תחלת ווייל אילילי שרייען אָבער דאָס בילד איז איר אַזוי גיפעלן אַז זי האָט זיך פאַרשטעלט אונטערן בוים און צוגיקוקט. דער קליינער גנב האָט זיך דערווייל אָנגיגעסן מיט די קאַרשן, אַראָפּגישפּרונגען פונים בוים און מיט פאַרשמירטן מויל, הענט און פּנים צוגילאָפן צום קוועלעכל. דאָ האָט ער זיך אָנגיוואַשן, אָנגישעפּט פולע הענט און זיך אָנגיטרונקן מיטן פרישן, קילנדיקן וואַסער איצט האָט שוין אילילי נישט גיקענט רואיק איינשטיין אין שאָטן פונים בוים ווי אַ צערייצטע פון זיין לעבעדיקייט איז זי צוגילאָפן צום קינד און עס אַנגיהייבן צו קושן ווילד, הייס און באַגייסטערט און וואָס מער זי האָט עס גיקישט. אַלס שטאַרקער האָט דער קוואַל פון לעבן און לוסטיקייט גישלאָגן אין איר ברוסט. אָבער—וואָס פאַראַ וואונדער! אין דער זעלבער צייט איז דאָס יינגעלע וואָס זי האָט גיהאַלטן אין אירע אָרעמס איז גיוואָרן אַלס קלענער און קלענער... אט איז עס אַ קליין, חנוודיק, לאַכנדיק קינד... און אט, פיוט! אַ פייגעלע איז עס. אַ שוועלבעלע,—און סש ייט שוין אויף אַ צווייגל! און דאָס שוועלבעלע גיט אַ שפּרונג, פיוט! און ס-איז אַריין צו איר אין בוזים און קיצלט דאָרט איר הערצל. ביזן לויטערן, הילכיקן גילעכטער!!! לאַנג, לאַנג האָט אילילי גילאַכט און ווען זי האָט זיך סוף-כל-סוף באַרואיקט, איז שוין נישט גיווען מער נישט קיין פייגעלע און נישט קיין יינגעלע. נאָר טיף אין איר הערצל האָט גיקוועלט ווי דאָס יינגע קוועלעכל, גיקלונגען ווי דאָס זילבערנע גלעקעלע און גיפלאַטערט ווי דאָס טשוויטשערנדיקע שוועלבעלע—די פ ר יי ד.

ווער אַ מיטגליד אין פיאָנערן-פאַרבאַנד פון דער בית-יעקב-ליטעראַטור!

אויפן נייעם יאָר תרצ"ב ווערט גישאַפן אַ פאַרבאַנד פון פיאָנערן פאַר דער בית-יעקב ליטעראַטור, מיר זענען שוין פון לאַנג איבערצייגט אַז אין יעדן שטעטל קאָן מען אויפטון פאַר אונדזער ליטעראַטור, נאָר ליידער פעלן די גיטרייע צו דער זאַך און אַזעלכע וואָס זאָלן טאַקע כסדר אָן הפסקה אַרבעטן ביים פאַרשפּרייטן דאָס גידרוקטע וואָרט פון דער בית-יעקב און בנות-באַוועגונג.

מיר רופן אַרויס פון יעדן אָרט די גיטרייעסטע פון די גיטרייע צו אונדזער אידעע, אַז זיי זאָלן שוין אויף זיך נעמען צו גיהערן צום פאַ-באַנד און מיר בעטן אויך די, וואָס וועלן זיך אָנשליסן אין פאַ-באַנד אַרויסצוזאָגן זייער מיינונג וועגן די וויכטיקייט צו זיין אַ פיאָנער פון אַזאַ גראַנד עזער שליחות. די מיינונגען וועלן מיר אָפּדרוקן אין אונדזער זשורנאַל.

די ערשטע 10 וואָס האָבן זיך שוין דעקלאַרירט אַלס פיאָנערן:

רבקה הראַוויץ (קראָקע) רבקה שלענציקע (לאָדזש) עלקא ראָטשטיין (וואַרשע) טויבע העגענבערג (: זשאַנאָוו) פערל שיליט (זדונסקא וואָלע) זעלדע ברעסלער (ווישקאָוו) חנה טרויבע (בלאַשקי) מלכה קאַרזשיאַל (בעלכאַטאָוו) רחל שטייער (קינצק) רחל טייטלבוים (טאַרנאָוו).

די וואָס וועלן זיך ווייטער דעקלאַרירן וועט זייער נאָמען זיין גידרוקט אין ערשטן נומער פון בית-יעקב-זשורנאַל פון נײַנטן יאָרגאַנג 75.

באַמערקונג: עס קאָן אין אָנ-אָרט זיין אויך אַ קאָמיסיע פון 2 וואָס זאָלן אַרבעטן צוזאַמען אַלס פיאָנערן.

פליכטן און רעכט פון מיטגלידער און פיאָנערן-פאַרבאַנד פון דער בית-יעקב-ליטעראַטור.

פליכטן: א) אַ גאַנץ יאָר האָבן לכל הפּחות 10 אַבאָנענטן פון בית-יעקב-זשורנאַל, וואָס זאָלן צאָלן פאָראויס דעם אַבאָנאַמענט יע-לעך אָדער פערטל-יערלעך. עווענטועל נעמען אויף אייגינים אחריות צו פאַרשפּרייטן 10 עקז. פון יעדן נומער און אָפּשיקן באַלד דעם באַטרעף. ב) פון יעדער איינציקער בראָשור. וואָס וועט אַרויסגיין ביז צום פּרייז פון 40 גר. צו פאַרקויפן לכל הפּחות 10 עקז. פון די אַרויסגיגעבינע שוין ביז אַצינד צו 10 ביכלעך פון פיניף מינים, פון „פּראָפּאַגאַנדע-ביבליאָטעק" און פון דער „ביבליאָטעק פאַר קינדער און יוגנט" פון גרעסערע ביכער צי פאַרקויפן 5 עקז. ג) זיין פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דעם באַטרעף פון גישיקטע אויסגאַבן און אָן אויפהאַלטן אָפּשיקן די חובות.

רעכט: א) נאָכן האָבן גישאַפן 10 אַבאָנענטן, באַקומט דער מיטגליד פון פאַרבאַנד אַ לעגיטימאַציע אַלס מיטגליד אין פאַרבאַנד, דער נאָמען פון מיטגליד פון פאַרבאַנד ווערט גידרוקט אין בית-יעקב זשורנאַל און אין אַלע גרעסערע ביכער, וואָס דער פאַרלאַג בית-יעקב גיט אַרויס. ב) אויף אַלע עפנטלעכע בית-יעקב און בנות קאָנפערענצן ווערט פאָרגילייענט די רשימה פון די מיטגלידער אין פאַרבאַנד און זיי צוגישיקט דאַנק-בריף אין נאָמען פון די צוזאַמענפאָרן. ג) נאָכן אויספירן די אַרבעט אַלס מיטגליד פון פאַרבאַנד במשך אַ יאָר צייט. ווערט גיגעבן אַ ספּעציעלער פאַרזילבערטער זשעטאָן, וואָס איז אַ פאַרדינסט-צייכן פאַר דער בית-יעקב-באַוועגונג.

די וואָס וועלן במשך אַ יאָר צייט גיטריי אויספירן זייער אַרבעט אַלס מיטגלידער פון פאַרבאַנד, וועלן באַזונדער ווערן איינגישריבן אין ספר-הזהב פון בית-יעקב און זייער נאָמען וועט בלייבן פאַראייביקט אין דעם היסטאָרישן דאָקומענט פון דער בית-יעקב-באַוועגונג.

אַרעטיניש

(זכרונות פון גיפאַנגינשאַפט)

פון אליעזר שינדלער

א.

תחילת־זומער תרע״ה זענין מיר גיוועזן אין גיפאַנגינים־לאַגער קראַסנאוויעש, אַ פאַרוואָרפן ווינקל נישט ווײַט פונים אוראַל...

די באַראַקן אונדזערע זענין גיוועזן הילצערנע, און די אַרכיטעקטור, דער סטיל אַ מאָדנער אַ פרעמדער...

מיר זענין גיוואָר גיוואָרן, אַז אין יאָר 1905 בשעת דער רוסיש־יאַפּאַנישער מלחמה זענין דאָ גיוועזן אַ סך יאַפּאַנישע גיפאַנגינע און אַז יאַפּאַנער האבן טאַקע די דאזיקע באַראַקן אויפגישטעלט... יעדן טאָג האָט מין זיי גיטריבן אין די אוראַלער וועלדער. זיי האבן גימוזט אַליין אונטערהאַקן די גרויסע ביימער־ריזן און אַליין שלעפן די שווערע שטאַמין, אַ ווײַטן מהלך...

די יאַפּאַנער זענין גיוועזן שוואַך און אויסגיהונגערט, נישט גיוואוינט גיוועזן צו דער דאזיקער שקלאַפּישער אַרביט. נאָר זייערע שומרים די קאזאַקן פון אַסטראַכאַן און דאָן האבן אונטערגיהאַלפן מיט נאַגייקיס... זענין טאַקע אַ סך גישטאָרבן... גיבליבן אין קראַסנאַוויעש... שוין נישט די זכיה גיהאַט צו זעען זייער היימלאַנד אין ווײַטן מזרח... זייער גיליבט ניפּאַן, דאָס לאַנד פון דער אויפגייענדיקער זון...

די קינדער פון „יאַמאַטאַ“ „דעם טויער פון די בערג“ ווי יאַפּאַן ווערט אָנגירופן אין דער אַלט־יאַפּאַנישער פּאָעזיע, האט מין הונדערטערווײַז באַגראָבן אין די זומפּיקע קברים, צופוסנס פונים אוראַל...

אויף אַ נידעריקן באַרג, נישט ווײַט פון אונדזערע באַראַקן איז גיוועזן דער יאַפּאַנישער צמענטער, נעבן אַ טייל קברים זענין נאָך גישטאַנין דינע שמאָלע הילצערנע טאָוולין, ווי די שינדלין, מיט אויסגישניטענע יאַפּאַנישע אותיות, מסתמא די נעמין פון די טויטע... און ווער ווייס, אפשר זענין אין די ברעטלעך גיוועזן אַרײַנגישניטן שירים, יאַפּאַנישע לידער, פון צער און בענקשאַפט, פון יסורים און פּײַן...

אין שכינות פון דער „יאַפּאַנישער לאַנקע“ ווי מיר האבן דאָס קברים־פעלד גירופן, נאָר אַ ביסל נענטער צום טײַך, צו דעם תּמיד ברודיקן יאַזלאַוואַן, איז גיוועזן אונדזער בית־עלמין... אויף דער רעכטער זײַט זענין גיוועזן די קריסטלעכע, אויף דער לינקער זײַט די ייִדישע און מחמדינשע קברים...

קראַסנאוויעש איז גיוועזן אַ גרעניץ־לאַגער צווישן סיביר און צענטראַל־רוסלאַנד, צווישן אַזיע און אייראָפּע...

ב.

אויפגיהאַלטן האבן זיך דאָ אַן ערך פיניפטויזנט גיפאַנגינע, פאַרטרעטן זענין גיוועזן כמעט אַלע נאַציעס פון מיטל אייראָפּע און פונים באַלקאַן. צווישן טשעכן, סלאָוואַקן, רוטענער, פּאָלאַקן זענין גיוועזן רומענער פון דער בוקאָווינע, ציגײַנער פון זיבנבירגן, איטאַליענער פון דרום־טיראָל, ליטווינער פון מזרח־פּרײַסן, מאַזאַרן פון דער דײַטש רוסישער גרעניץ, ווענדן פון די סאַקסישע פּראָווינצן, פראַנצויזן פון עלזאַס־לאָטארינגין און אַפילו דענין פון שלעסוויג האָלשטיין האבן אויך נישט גיפעלט...

אַז צווישן דעם דאזיגן „גיפאַנגינים פעלקער בונד“ איז אויך גיווען אַ ייִדישע גרופּע פאַרשטייט זיך כמעט ווי פון אַליין...

גרויס און פאַרשידנאַרטיק איז גיוועזן דער עולם... אינטערעסאַנטע טיפּן און גישטאַלטן, כלערליי מאָדנע מ.ע.טשן, האבן נישט גיפעלט...

וואָלט דער פחדימדיקער הונגער — מיר האָבן איינמאָל אין מעת־לעת באַקומען אַ כּזית שוואַרץ ברויט מיט אַ לעפל טרוקינער קאַשע, — אונדז נישט גיוועזן אַזוי גיפּייניקט, וואָלטן פּינים, און קראַנקהייטן, נגישות פון דער רוסישער לאַגער קאָמאַנדע, נישט גיוועזן אַזוי חרוב גימאַכט אונדזער גוף און אונדזער נשמה און אָפּגישוואַכט דעם רצון און חשק צום לעבן, האט מין דאָ גיהאַט די מעגלעכקייט צו שטודירן און צו פאַרשטיין כלערליי לשונות און אידיאָמין, מנהגים מעשיות און לעגענדעס. ווערטלעך, וויצן, אַנעקדאָטן רעטענישן און פאָלקס־גיזאַנגין פון אַ היפּשער צאָל פעלקער און שבטים...

אין קראַסנאוויעשער לאַגער האט מין גיקענט צונויפקלײַבן אַ סך פאָלקלאָריסטיש און עטנאָגראַפיש מאַטעריאַל...

מיר זענין טאַקע גיוועזן צונויפגיטריבן אין ענגע באַראַקן, אבער פאַרט האט יעדע גרופּע גיפירט איר אייגין לעבן, גיזונגין איר לידער, מתפּלל גיוועזן אירע תפילות און גישאָלטן אירע קללות... יעדער קיבוץ האט אויף זײַן אייגינים אופן רעאַגירט אויף די אַלע צרות און פּײַנין פונים גיפאַנגנשאַפט־לעבן...

ג.

איינער פון די אינטערעסאַנטעסטע מענטשן, אַן אמת רעטיניש צווישן די מלחמה-גיפאַנגינע אין קראַסנאוויעש, איז גיוועזן גיפּרײַטער שטאַלצנבערג...

ער האט נישט נאָר גישפּילט אַ ראָל ביי זײַנע אייגינע חברים, ביי די גיפאַנגינע נאָר אויך גיוועזן אַ תּקיף אַ גאַנצער יש ביי דער רוסישער לאַגער פאַרוואַלטונג, אַ נאָנטער מחותּן מיטן קאָמינדאַנט טשאַבאַטאַרעוו, דעם ראש וראשון פונים קראַסנאוויעשער לאַגער...

גיפּרײַטער שטאַלצנבערג איז גיוועזן אַ שרײַבער און משגיח, אַ אַפּטײקער און שתדלן אַ דאָקטאָר און דאָלמעטשער אַ סטאַטיסטיקער און עצה-געבער און פון אונדזער גרופּע, פון דער ייִדישער איז ער בכלל גיוועזן דער גאַנצער מנהיג און פאַרזאָרגער...

אונדזער קיבוץ האט זיך צונויפגישטעלט פון גאַליצישע און אונגערישע ייִדן. דער רוב שוין גיוועזן בעלי-משפּחה, טאַטיס פון קינדער. פרומע און בני-תּורה. חסידישע מענטשן. ייִדן וואָס האבן גיבענקט נאָך טלית און תּפילין נאָך ספרים, און גיוואָלט דאַווינין ערב ובוקר בציבור, כּדת וכדין...

האט זיך שטאַלצנבערג משתּדל גיוועזן, און גיפועלט ביי דער קאָמאַנדע, אַז די ייִדישע קהלה פון זלאַטאָאוסט, די נאָנסטע פון קראַסנאוויעש, זאָל זאָרגן פאַר די רעליגיעזע באַדערפינישן פון די גיפאַנגינע ייִדן...

דער קאָמינדאַנט פונים לאַגער, דער יינגער רוסישער אָפיציר טשאַבאַטאַרעוו האט פאַרשטאַנין, אַז קיין היזק וועט ער פון דער זאַך נישט האבן, האט ער ממלא גיוועזן שטאַלצנבערגס בקשות... גיפאָרן קיין זלאַטאָאוסט צוזאַמין מיט שטאַלצנבערגן און אַ וואָך שפּעטער זענין אָנגיקומין עטליכע פּעק מיט ספרים, סידורים, חומשים, גאַנץ ווילנער ש״ס און אַ צאָל תּפילין און טליתים און אַ ספר תּורה... מיר האבן אַפילו באַקומין רשות זיך אויפצושטעלן אַ באַזונדערן פּאַווילאַן, אַ קליינים, פאַר אַ מקום תּפילה. דער פּאַווילאַן איז באַלד גיוואָרן אַן אמתר בית-מדרש. מ-איז גיזעסן יום ולילה און גילערנט. דערנאָך איז דאָרט גיוואָרן דער צענטער פאַר דער גאַנצער ייִדישער און נישט ייִדישער אינטעליגענץ פונים קראַסנאוויעשער לאַגער...

פרומע ייִדן זענין גישטאַנין און גידאַווינט בקול רם אויפן חסידישן שטייגער, און ביי טישלעך אין אַ ווינקל זענין גיזעסן ייִדן, דײַטשן, און מאַדיאַרן, און גישפּילט שאַך אדער פּראַסט אין קאָרטן...

גיגאַזט האט פּ״ן. אַז טשאַבאַטאַרעוו דער שיינער עלעגאַנטער אָפיציר האָט פאַר זײַן דערלויבעניש באַקומין אַ „מנה יפה“ פון דער זלאַטאָאוסטער קהלה...

טשאַבאַטאַרעוו פלעג אָפט פרײַטיק צונאַכטס און שבת זײַן ביי אונדזער דאַווינין, דער בעל־תּפילה איז על-פּי-רוב גיוועזן ר׳ יוסף שמעון אַדלערשטיין, אַ דזשיקיווער חסיד, גידאַווינט האט ער מלא טעם, פײַערדיק און פיל מתיקות.

איז טשאַבאַטאַרעוו, אַ שטאַרק מוזיקאַלישער מענטש, נתפּעל גיוואָרן פון די דזשיקיווער און באַבאָווער ניגונים... ער האט זיי אַלע גידענקט, גיקענט אויסגיצײַכנט נאָכגיזונגין, און פלעג זיי זאָפט צו פּײַפן גייענדיק איבערן גרויסן לאַגער הויף...

די פרומע ייִדן צווישן אונדז זענין שטאַלצנבערגן זייער דאַנקבאַר גיוועזן, וואָס ער האט גיפועלט, אַז מיר זאָלן באַקומין אַ ספר־תּורה תּפילין און טליתים...

מין פלעגט אַפילו שטאַלצנבערגן צולאָזן צום עמוד הגם מין האט זיך משער גיוועזן, אַז ער איז נישט קיין גרויסער מדקדק במצוות.

ד.

ווען איך בין גיוועזן אַ לענגערע צײַט צוזאַמין מיט שטאַלצנבערגן האב איך נישט גיקענט משיג זײַן, נישט גיקאָנט פאַרשטיין, פאַרוואָס ער האט זיך דווקא מצרף גיוועזן צו דער ייִדישער גרופּע, צו דעם ווינציקסטן, שוואַכסטן, און אָרימסטן קיבוץ פונים קראַסנאוויעשער לאַגער...

גיפּרײַטער שטאַלצנבערג האט דאָך גראָד אַזוי גוט גיקענט צושטיין צו דער דײַטשער סלאַווישער אדער רומענישער גרופּע, ווער האט גידאַרפט וויסן, אַז ער איז אַ ייִד? האבן זיך קאָרג ייִדן אַרײַנגישמוגלט צווישן פרעמדע נאַציאָנאַלע גרופּיס?

בפרט אַז שטאַלצנבערג האט קיין ייִדיש אויסזעען נישט גיהאַט, און קיין „קול יעקב“ קיין ייִדישע אויסשפּראַך אויך נישט. די רוסישע גיפאַנגינין-קאָמאַנדע וואָלט אים בלתּי-שום-ספק גיוועזן ניגלייבט, ווען ער וואָלט זיך גיוועזן דעקלאַרירט אַלס טשעך דײַטש אדער מאַדיאַר...

גיפּרײַטער שטאַלצנבערג האט גירעט אויסגיצײַכנט דײַטש, אונגעריש און באַהערשט אַלע סלאַווישע און ראָמאַנישע לשונות אין שריפט און וואָרט...

פון צײַט צו צײַט האט שטאַלצנבערג אויפן באַפעל פון דער קאָמאַנדע גימוזט אַרומגיין פון גרופּע צו גרופּע און אויסרופן נײַע לאַגער תּקנות אדער בכלל מודעות פאַר די גיפאַנגינע און שטאַלצנבערג האט צו יעדער גרופּע גירעט אויף איר לשון... ווי אַן אמתר שפּראַך-גאון האט ער פאַרשטאַנין אָפּצוהיטן און אָפּצוטיילן די נאָנטע צונויפגיוואַקסינע סלאַווישע לשונות, דיאַלעקטן און אונטער דיאַלעקטן...

שטאַלצנבערגס טשעכיש איז גיוועזן אַ ריין טשעכיש, זײַן רוטעניש אַ ריין רוטעניש, זײַן סלאָוועניש אַן אמתדיק סלאָוועניש און אַזוי סערביש, סלאָוואַקיש, פּויליש, רוסיש און בולגאַריש...

וועגן שטאַלצנבערגן האט מין אין לאַגער אַ סך דערצײַלט. אַ ישׁ־אומרים איז גיוועזן, אַז ער איז גאָר נישט קיין גיפאַנגינער, נײַערט אַ פאַרשטעלטער רוסישער שפּיאָן... די רוסן האַלטן אים בכּיוון צווישן מלחמה־גיפאַנגינע כּדי גיוואָר צו ווערן וואָס סע טוט זיך אויף די דײַטשע און עסטרײַכישע פראָנטן, אויסצופרעגן ביי די פריש אָנגיקומינע גיפאַנגינע וואָס סע הערט זיך אין די שיס גריבער, ווי די שטימונג איז צווישן די דײַטשע און עסטרײַכישע קריגס־מחנות...

ווינער גוים האבן גיזאָגט אַז זיי קענין שטאַלצנבערגן פון ווין, ער אי גיוועזן אוניווערזיטעטס פּראָפעסאָר. — „און בודאַפּעסטער האבן זיך ווידער גישפּאַרט אַז שטאַלצנבערג איז זייערס אַ „פּעלדי“ אַ לאַנדסמאַן הייסט דאָס. אַן אמתר „מאַדיאַר עמבער“ פון דור דורות און ער איז אַן אַפּטייקער...

גאַליציאַנער ייִדן צווישן אונדז האבן גיפּסקנט אַז שטאַלצנבערג איז אַ משומד נאָר ס־ציט אים צו ייִדן, ער קען אָן ייִדן נישט לעבן... און אַ מונקאַטשער ייִנגערמאַנטשיק האט גאָר דערצײַלט אַז ער איז שוין פריער גיוועזן מיט שטאַלצנבערגן אין אַ גיפאַנגינים לאַגער אין סאַמערקאַנט. דאָרט האט ער זיך אויסגיגעבן פאַר אַ טשעך און גאָר גיהייסן גלאַוויק... ער איז גיוועזן צוזאַמין באַדן מיט גלאַוויקן מיט דעם איצטיקן שטאַלצנבערג און ער ווייס, אַז שטאַלצנבערג איז גאָר נישט גימליט...

אַן אַנדער צד האט ווידער „באַשטימט“ גיוואוסט, אַז שטאַלצנבערגס פאָטער איז גיוועזן אַ גויאישער יעדנעראַל און די מוטער זײַנע איז גיוועזן, אַ ייִדיש קינד אַ באַרימטע אָפּערנזינגערין און אַז זײַן נאָמין איז נישט שטאַלצנבערג ער הייסט לחלוטין גאָר אין גאַנצן אַנדערש...

אַ מין „קאַספּאַר האוזער“ צווישן די גיפאַנגינע...

איך בין עטלעכע וואָכן גיוועזן צוזאַמין מיטן גיפּרײַטער שטאַלצנבערג, מיט אים כמעט יעדן טאָג גיטענים וועגן ליטעראַרישע, אַלגימיין-פּאָליטישע, און ייִדישע פראַגן. נאָר בנוגע זײַן אָפּשטאַם און זײַן פאָלק, איז ער פאַר מיר גיבליבן אַ רעטיניש, נישט ווייניקער, ווי פאַר די אַנדערע ייִדישע און גויאישע קאַמעראַדן...

ה.

דערנאָך בין איך מיט אַ גרעסערער גרופּע גיפאַנגינע אַוועקגישיקט גיוואָרן אין קירגיזנסטעפּ אויף פעלד אַרביט.

וואָכנווײַז גיוועזן אין פעלד צווישן עסטן טאָטערן און רוסן. באַקאַנטע גיפאַנגינע זעלטן ווען אים באַגעגנט און גיפּרײַטער שטאַלצנבערג איז כמעט ווי נעלם גיוואָרן פון מײַן זכרון...

אַ צייט שפּעטער בין איך גיוועזן באַשעפטיקט אין דערפל יעלטאַן, אַ קוראָרט אין דער אַסטראַכאַנער גובערניע... גידינט ביי אַ טורקאָמענער אויף פּלאַנטאַציע... חוץ דער גערטנערישער אַרביט האב איך יעדן אין דער פרי גימוזט פאַנאַנדערטראָגן גרינצייג ווי אוגערקיס, רעטעך, פּיעטרישקע און כּדומה צווישן די יעלטאַנער קורגעסט און תּושבים...

איינמאָל אין אַ שיינים פאַרמיטיק שיקט מיך מײַן בעל־הבית דער טורקאָמענער, דזשעלובאַיקא נאַזכאַשדראַזין, מיט אַ קיישל פּאָמאַדאָרן צום יעלטאַנער פּריסטאַוו. די רײַכע משפּחה איז גיזעסן אָפּן גאַניק, דער גרויסער, גלאַנצעדיקער סאַמאָוואַר האט גיזונגין און גיזומט, און דער עולם אַרום טיש האט בנעימות גיטרונקן „טשײַ“ און גיגעסן אָנבײַסן...

דער פּריסטאַוו אין זײַן שיינער אוניפאָרם, זײַן פּלוניתטע, גרעסערע און קלענערע קינדער, יינגלעך און מיידלעך, און צווישן זיי — גיפּרײַטער שטאַלצנבערג...

ער איז גיגאַנגין זייער שיין אָנגיטאָן. אין דער ווײַסער רובאַשקע מיט די בלאָע שטיקערייען האט ער אויסגיזעען ווי אַ יונגער רוסישער סטודענט...

פאַר מיר האט זיך שטאַלצנבערג גישטעלט אינגאַנצן ווי אַ פרעמדער, ווי ער וואָלט מיך גאָר קיינמאָל נישט גיוועזן גיקענט, מיט מיר גאָר קיינמאָל נישט גיוועזן גירעט...

פון דעם פּריסטאַווס דינער, בין איך גיוואָר גיוואָרן, אַז דער „מאַלאַדאי באַרין“ דער יינגער פּריץ, איז אַן „אוטשיטעל“ אַ לערער.. מיט דעם פּריסטאַווס קינדער לערנט ער אַריטמעטיק און שרײַבן, און מיט דעם פּריסטאַווס ווײַב, מיט יעוודאָקיאַ פּאַוולאָוונאַ לערנט ער אויסלענדישע לשונות, ענגליש און פראַנצויזיש...

ו.

סיוון תּרע״ח בין איך גיוואָגלט איבער דער גרויסער רײַכער סאַמאַרער גובערניע, גיקלערט פון דאָרט זיך צו לאָזן ווײַטער קיין אַזיע, זיך אַריבער צו כאַפּן קיין נאַוואַ בוכאַראַ... גיוואָלט דאָרט אויפזוכן מײַנס אַ גוטן פרײַנט ח. פּ. אַ באַרימטן מאָלער, וואָס איך האב אים גיקענט פון מינכען, פון דער צײַט ווען ער האט שטודירט אויף דער בײַערישער קונסט-אַקאַדעמיע...

אונטערוועגס, איז מיר אויסגיקומין צו זײַן אין דעם דײַטשן דאָרף יעקאַטערינאַווקע, אַ נישקשהדיקער ישוב, מיט שיינע הײַזער, מילן און תּבואה-שפּייכלערס. סטאַדאָליס און שטאַלן, די באַוואוינער פון

יעקאַטערינאוקע זענען געווען שטרענגע קאנסערוואַטיווע לוטעראַ-נער, געווען אבער אויך צווישן זיי באַפּטיסטן, מענאַניטן און „היליקע פון די לעצטע טעג" און אַמעריקאַנער סעקטע וואָס האט זיך בשעת מלחמה שטאַרק צושפרייט אין רוסלאַנד בפרט צווישן די דייטשע קאלאניסטן...

גינעכטיקט האב איך ביי אַ אָרימען פויער. אַ יונגין אינוואַליד. ער האט מיך זייער פיין אויפגינומין, מיר האבן כמעט אַ גאַנצע נאַכט גיטעניט... קאַרל שטיינבערכער האט דערציילט זיינע זעל-נערישע זכרונות, פון קאַווקאַזער פראנט, פון זיינע צרות, וואָס ער האט מיטגימאַכט ביי די שלאַכטן ארום ערזערום... און איך האב גימוזט אויספאַקן מיינע בינטלעך גידענקישן פון די רוסישע וואָגלינישן...

אַזוי שמועסנדיק בין איך פון מיין בעל אַכסניה גיוואָר גיווארן, אז אין יעקאַטערינאַווקע האבן די יעוואנגעליקער אַ גלח, אַ שם-דבר און דער דאזיקער פרעדיקער, איז טאַקע אַ קריגס-גיפאַנגינער... ער איז מרעיש עולמות מיט זיינע „דרשות"... פון אַלע אַרומיקע דייטשע קאלאניעס קומט מין אים הערן. דער עולם איז באַגייס-טערט פון זיינע רעדיס און פארלעזונגין. דער פּאַסטאר האט אין דארף אויך גיעפנט אַ גימנאזיע, וואו ס-לערנין זיך קינדער פון די רייכע פויערים...

דער פּאַסטאר איז נאָך גאָר אַ יינגער. ער האט מיט צוויי חדשים צוריק חתונה גיהאַט. טאַקע מיט דעם יעקאטערינאווקער בירגער-מיינסטערס אַ טאכטער... ער האט מיט באקומין אַ גרויסן נדן, דער בירגערמיינסטער איז איינער פון די רייכסטע פויערים אין דער סביבה...

אַלע זענין מקנא דעם בירגערמייסטער מיט דעם שידוך... אַזאַ גליק!.. דער פרעדיקער איז זייער אַ שיינער מענטש. קען אַ סך לשונות. האט שטודירט אויפן פריסטער סעמינאַר אין בערלין... אַן אויסגיצייכנטער רעדנער און זייער מוזיקאַליש... חוץ די אַלע מעלות איז ער אַן עניו. טוט אַ סך גוטס פאַר אָרימע און קראַנקע

ער הייסט פראנץ בינגענשטעדט און שטאַמט פון וועסטפאַלן...

מארגן פייערט יעקאַטערינאווקע אַ יובילעאום, וועט אין גימיינדע הויז זיין אַ גרויסע פייערונג און פּאַסטאר בינגענשטעדט וועט האַלטן די „פעסט רעדע" וועל איך האָבן אַ גילעגנהייט צו הערן דעם „גיפאַנגינים" גייסטליכן...

אַרום האלב צען אין דער פרי האט זיך דער גלאָק פון יער דארפשקאַלע צוקלונגין. הונדערטער מענטשן יונג און אַלט האבן פארזאַמלט אין דעם זאל פון דער גימיינדע...

זייגער צען איז ארויף אויף דער בימה אַ יונגער שלאַנקער גייסט-לעכער – גיפרייטער שטאלצנבערג...

ער האט גיהאלטן א רעליגיעז-פילאזאפישן פארטראג. דער עולם איז גיווען באַגייסטערט און שטאַרק צופרידן. ער האט גירעט מיט פאַטאס. זיך א סך באַנוצט מיט ציטאַטן און משלים און פארשטאַנין ווי זיינע צוהערער צו צינדן...

נאָך דעם רעפעראַט בין איך ארויס פון זאל א צוטומלטער... איך בין גיבליבן שטיין אין א ווינקל פונים מארק... און צוגיקוקט ווי דער עולם גריסט מיט דרך ארץ און הכנעה זייער „נשמה-פאַר-זארגער" און ווי פּאַסטאר פראַנץ בינגענשטעדט, דער גיוועזינער גיפרייטער שטאלצנבערג, גייט מיט זיין הויכער בלאנדער דייטשקע מיט זיין רייכן שווער און שוויגער אַהיים צו זיך אין זיין בכבודער דירה...

דעם גלח פראַנץ בינגענשטעדט, דאָס הייסט דעם גיוועזינים גיפרייטער שטאלצנבערג, פונים קראסנאיערשער גיפאַנגינים לאגער, האב נאָך איינמאָל גיזעען... דאָס איז גיווען אַ צייט שפּעטער, ווייט אין מזרחדיקן סיביר, אונטער גענעראל קאלטשאקס ממשלה... נאָר וועגן דעם א צווייט מאָל...

תינכן, תמוז תרצ"א.

פאַרלאַג „בית יעקב", לאָדזש.

ביליקע פרייזן פון ביכער פאַר אונדזערע אַבאָנאַמענטן און לייענער:

		פרייז: פארביליקט:
(1	יהדות שול-בוך אין צוויי טיילן, גיבונדן	1.80 — 3.00
(2	„יידישקייט" לערן און לייען-בוך פאַר קינדער,	
	ערשטער טייל	0.85 — 1.50
	צווייטער טייל	1.25 — 2.50
(3	לידער זאַמלונג פון שמואל נאַדלער	0.85 — 1.25
(4	פרקי-אָבות אין יידיש	0.60 — 1.00
(5	רות אין יידיש	0.35 — 0.60
(6	קינדער ביבליאָטעק (5 פארשטעלונגין)	0.?5 — 1.60
(7	די אָרגאַניזירונג פון „בנות"	
	פראקטישע פּראָגראַם-בראשור	0.85 — 1.00
(8	"וואָס איז און וואָס וויל בנות-אָגודת-ישראל"	0.45 — 0.60
(9	„גאולה פון לשון"	0.30 — 0.40
(10	חמשה-עשר-באָב — דער יום-טוב	
	פון בנות-אגודת-ישראל	0.30 — 0.40
(11	נעמי און „רות" (היסטארישע שילדערונג)	0.40 — 0.75
(12	רבי יהודא הלוי און אבן עזרא (מאָנאָגראַפיע)	0.35 — 0.50

דערציילונגין פון דר. מ. לעהמאַן.

(13	מוטער און טאכטער	2.00 — 4.00
(14	די צוואה	1.25 — 2.50
(15	פאַראויסגיזען	1.50 — 3.00
(16	גליק און אומגליק	1.10 — 2.20
(17	מרים — די חשמונאערין	1.00 — 2.00
(18	דער קדיש פון טירנא (2 טיילן)	4.00 — 7.00
(19	דער יידישער אפּיציר	1.25 — 2.50
(20	צוויי ווילן (ביאָגראַפיעס פון רש"ר הירש	
	און דר. הילדעסהיימער	0.70 — 1.40

ימים - טובים - אַלמאַנאַך

(אינטערעסאַנטע זאַמל-ביכער)

(21	פורים, 22: שבועות, 23: בין-המצרים	
	(יעדעס זאַמלבוך צו	0.65 — 1.20
(25	שיר-השירים אין יידיש (מיט ערקלערונגין)	0.30 — 0.50
(26	„איכה" אין יידיש	0.35 — 0.45
(27	דר. נתן בירנבוים און זיין מלחמה פאַר עלי'	0.30 — 0.40
	חורב פון רש"ר הירש אין יידיש	
(28	ראש-השנה, יום-כפור סוכות	0.65 — 1.00
(29	אלע דינים פון שבת (מיט ערקלערונגין)	0.65 — 1.00
(30	קבלת התורה	0.65 — 1.00
(31	חורבן ירושלים	0.65 — 1.00
(32	חנוכה און דער חשמונאים-זיג	
	(אייספירלעכע באשרייבונג)	0.65 — 1.00
(33	דאָס סאציאַלע לעבן פון די יידן לויטן תלמוד	0.50 — 1.00
(34	יידישקייט און לשון פון דר. שלמה בירנבוים	2.75 — 3.50
(35	פּראָפּאַגאַנדע-בראשור אין פויליש	
	פון דעפּ. הרב לעווין	0.30 — 0.50

גיבונדינע קאמפּלעטן בית-יעקב-זשורנאַל

פולע יאָר-גענג תרפ"ח-פ"ט פרייז 8.70 גילדן.

פולער יאָרגאַנג תר"ץ פרייז 8.70 גילדן.

גיבונדינע קאמפלעטן „קינדער-גאָרטן" פון תר"ץ פרייז 2.75 גילדן.

אַכטונג!

אַלע דאָ אויסגירעכנטע ביכער ווערן ארויסגישיקט נאָר ווען ס-ווערט באַצאָלט פריערדיגס! אויף באַשטע-לונגין אָן דעם באַטרעף ווערט אין קיין פאַל נישט גיענטפערט. אויפן טשעק צושרייבן וואָס מען פארלאנגט. פינקטלעכע שיקונג. געלט שיקן P. K. O. 67.795.

באַמערקונג: ווען דער סכום באטרעפט 10 גילדן ווערט באַזונדער גיגעבן 20 פראַצענט ראַבאַט, ד. ה. מע דאַרף נאָר שיקן 8 גילדן. 10 פר. מוז אבער צוגישיקט ווערן פאַר פּאַרטאָ.

רעפלעקסן

פון א. י. ליפּמאַנאָוויטש

אליעזר שינדלער

מינכן —

אַ הארציקן פריסת-שלום.

ירידים

אייראָפּע ליידט פון אַ שרעקלעכער איבערפּראָדוקציע. „אייראָפּעאישע מערק ווערן גישוואָלן פון צופיל סחורות. טוט מען כל-ערליי התפּעלות כדי צו וועקן דעם קויף-חשק ביים עולם. איינס פון די הויפּט-סגולות דערצו זענען די ירידים, וואָס שטורמין מיט אַ גענעראל-אַטאַקע פון פארשידינע רעק-לאַמע-אַטראַקציעס אויף אַלע מענטשלעכע חושים און שוואַכקייטן און צווינגען אים צום קויפן.

ווערן טאַקי די ירידים איינגיאָרדנט אין אַלע מלוכות מיטן גאַנצן קלאַפּערגיצייג פון דער רעקלאַמע בלאַפערײ: משונהדיקע פּאַוויליאָן-אַרכיטעקטיק, אַ מבול פון מציאות אפצרטן און נייעסטע חידושים, קלינגנדיקע פאַבריק-מאַרקיס, פרעמד שפּראַכיקע רעקלאַמע דרשות, חנדלעך און חניפה-פּראָזן פון פּרויען-פאַרקויפערינס סויטע רעקלאַמע פיגורן מיט אַ קינסטלעכן לעבנדיקן אויסדרוק פון אַ מענטש. און לעבידיקע מענטשן מיט אַ טויטער אומבאַוועגלעכקייט פון אַ פיגור (סאַרע קונסט פערוועדיציע) מיט קאַלירן און ליכטער, וואָס פאַרבלענדן די אויגן. בקיצור: אַ יריד איז אַ גינוי דורכשטודירטע, ראַפינירט אָרגאַניזירטע פאַרקויף-קונץ, וואָס רופט ארויס אפילו ביי דעם גלייכגילטיקסטן מענטש די תאווה צום קויפן און באַזיצן.

און וואָס פאַרקויפט מען? על-פּי-רוב בבל-סחורות, פּוסטע לוקסוס אַרטיקלען און נאַרישע שפּילערייען. מייסטענס זענין בעלנים אויף אַ זעלכע „מציאות" לייכט-זיניקע פרויען, און אַז איינע קויפט מוז אויך די שכנטע, די שוועגערן, די פריינדן קויפן (ס-פּאַסט דאָך שוין עפּיס נישט!) און אַזוי אַרום ווערט די נייע „מציאה" אַ אייזערנער טייל פונים טאָג-טעגלעכן גיברויך פון דער גיזעלשאַפט, וואָס מאַכט דעם הצטרכות-באַלאַסט פונים יחיד, וואָס אַמאָל שווערער. נישט דער גייסט און אפילו נישט דער רצון צום פּראַקטישן געגנשטאַנד דעצידירן ביים קויפן דעם חפץ, נאָר די חושים וואָס זענין פארבלענדט פונים אויפגיפוצטן חיצוניות.

יעדער יריד איז אונדז מופה מיט נייע „מציאות" פון וואָס די חושים קוועלן פאַר תענוג און דער מוח ווערט איינגישרומפּן פון נייע חומריותדיקע דאגות און באַשווערטן מלחמת-הקיום.

נישט קיין ירידים זענין דאָס, נאָר ירידות!

אפשר וועט זיך נאָך אַמאָל גיפונין אַ בעלן, וואָס וועט אָרגאַניזירן אַ אויסשטע-לונג און ווייזן דער, דורך אירע איבערגיטריבינע באַדערפינישן פאַרפּלאָנטער מענטשהייט, אַ צניעותדיק, שיין-גיזונט דעת לעבן? אפשר...

טויבן

גרויס-שטאָט!

שטייען אין ביידע זייטן גאַס לאַנגע שורות מיט פיל-שטאָקינע בעטאָן-בנינים גיבויגן פּנים אל פּנים און שושקן זיך פון דערווייטנס ווי פארשווערער, נאָר שמאָלע קאַבלין שטרעקן זיך אויס פון איין בנין צום צווייטן, ווי אַ אנאָנימער שקעלעט אָרעם פון אַ קאָנספּיראַטיווער קאָמוניקאַציע.

אויף די דעכער קרומע שטעקנס מיט אַנטענס: עירובין אינים צובראָכינים רשות היחיד פונים מאָדערנים הייל-איינוואוינער אינים בעטאָן-באַרג פונם וואָלקן-קראַצער. טעלעגראַפן-דראָטן, גידיכט גישפּאַנט ביינאַנד ווי אַ ציגאַנערישער צימבל, וואָס זשומין אַזוי סודות-פול אין שטילע נעכט.

פון אויבן אַ טיף שוואַרצער הימל ווי אַ שוויי־גנדיקער סוד מיט גרינע שטערן-רמזים, וואָס ווינקן ציטערדיק צו דער נשמה... פון אונטן אַ שוואַרץ גלאַנצנדיקן אַספאַלט שטראָם ווי אַ מנושמדיקער בויך און וועלכן ס-פלאַנטערן זיך קאַבל און רערן גידערים פון עלעקטרי, גאַז און קאַנאַליזאַציע, וואָס באַזאָרגן דעם שפּייז צום אויבן-אָפּפּיר פונים מאָגן.

בולווארן פאַרגאָסן מיט אַ ים פון ליכט. יינגע פאַרלעך שפּרייזן בגילופינדיק. זי פּלוידערט לייכטזיניק, לאַכט און וואַרפט זיך ווי אַ נאַכגילאָזינע ספּראַנזשינע. ער עלעגאַנט שטייף, טאַקט פיל העפלעך און כיטרע ווי אַ קאַץ. מעקלערס און אָנ-גישטעלטע יאָגן פאַרסאַפּיט גלייך ווי זיי וואָלטן וועלן כאַפּן זייער אייגינער אָטים פּאַרע, וואָס לויפט פאַר זיי ווי דאָס רויך-שנירל פון אַ אויסגישאָסינים גייער-ס-הילכט די דזשאַז-מוזיק, פאַרלעך שיכור פון תאווה הפקר אָניפּן גליטשיקן פאַר-קעט: עפּילעפּטישע קאָנוואָלסיעס פון אַ אונטערגייענדיקער ציוויליזאַציע. שטייען קיאָסקן פון וואַנין הוננעריקע אינוואַלידן קוקן אַרויף שנאה-פול אין די הויכע אילומינירטע פענצטער פון רייכער זאַטע גבורהשאַפט.

ס-יאָגן טראַמווייען און אויטאָס ווי באַמבים אָנגיפּולטע מיט הייסע מענטשלעכע גופים, וואָס ווערן גישאָסן פון איין עק שטאָדט צום צווייטן.

ס-קלינגט דער טראַמוויי, ס-פּייפט די אויטאָ סירענע, ס-גרילצט לאַנג און אַלאַר-מירענד דאָס פייערלעשער אויטאָ, צייטונגס-פאַרקויפער פּיסקיון, דער מעגאַפאָן לישעט אין קאָפּ אַריין, אַ רעש אַ גיפילדער.

יאָגן מענטש און וואָגן שתי וערבדיק און שטריקן די גרויסע פאַרקערס-נעץ, וואָס פאַנגט דעם איינזאַמין יחיד...

איך פאַרקירעווע מיך אין אַ רואיק זייטן געסל, מיין בליק פאַלט אויף אַ קליין טאָוועלע אויף דער וואַנט: טויבן-אויסשטעלונג, אָפן טעגליך פון 9—12. איך גיי אַריין אויף דער אויסשטעלונג ווי ס-גיפונין זיך הונדערטער שטייגן מיט פאַר-שידינע מינים טויבן.

טויבן! סאַרע שווערער פּראָטעסט איז אָט דאָס בשרע צניעותדיקע עוף קיגן דער צאַוויליזירטער און מעכאַניזירטער מענטשהייט!

ווי אַ שווערער פאַרוואורף כרעפּט מיך דער רחמים-בליק פון אַ קליין טייבעלע און מיט אַ קלעמידיקער בענקשאַפט אין הארץ דערוועקט זיך אין מיר דאָס בילד פון אַ רייכער ציכטיקער וועלט, אַ וועלט וואָס שפּינט זיך פון גין-גאָלד פון פאַרטאָגיגע זריחות און בין-השמשותדיקע שקיעות, פון גרינע לאַנקיס און בלויע טייכן, ווי איין מענטש וועט נישט וועלן אַריבעריאָגן דעם צווייטן, נאָר האָנט ביי האַנט וועט יעדער אַרביטן ביי זיין ווייַנשטאָק און פייגנבוים, אהבה וועט קוועלן פון האַרץ צו האַרץ, גירעכטיקייט און רחמים וועלן גיוועלטיקן און ג—טס וואָרט וועט שוועבן ווי דער קיילעכדיקער פלי פון יענע טייבעלעך קיגן דער זון.

ווי נאָנט און ווי ווייט ביסטו אידעאַלע וועלט!

ווען מיר זאָלן נאָר וועלן — — — — — — — —

שאַפער און קאַראַוואַן פירער — מזרח און מערב!

אַנגישפּאַרט אָן זיין אויטאָ שטייט דער שאָפער שטאָלץ און אויסגיצויגן. קוקנדיק אויפן שאָפער, קומט אַסאָציאַטיוו אויף דער מחשבה זיין קאָמוניקאַציע חבר דער קאַראַוואַן-פירער און ס-אַנטפּלעקט זיך פאַר אונדז דער אור-קוואַל פון דער אָנגיבלאָזינער אייראָפּעאישער כפירה און דער פּרימיטיווער מזרחישער גלייביקייט, וואָס זענין סימבאַליזירט אין אָט די צוויי טיפּן.

דער שאָפער האט פאַר זיך אַ זיך אַ זיכערן אויסגיבויטן אויטאָ-שאָסיי (באַוואוסטע זיכערקייט), ער גלויבט אין זיין אייגינער בריהשאַפט און פינקטלעכקייט פון דער מאַשין (גלויבן אָן זיין אייגינים איך און אָן דער טעכניק) נאָר זיין אייגינער רצון דעצידירט צו פאָרן אָדער צו שטיין [גאווה און כפירה אין אַ העכערן מאַכט האַבנדיקן רצון], דאַנעגן דער קאַראַוואַן-פירער האט פאַר זיך דעם אומענדלעכן מדבר מיט זיינע פאַרבאָרגינע סכנות [אומבאַוואוסטע גיפאַר], נישט זיין כח און חכמה און נישט זיין קעמל קענין אים ביי שטיין אין דער בייזער שעה [שפלות עצמו, אומבאַהאַלפנקייט], נאָר דער וואָס האט גישאַפן דעם מדבר און אָן זיין רצון רירט זיך נישט דאָס קלענסטע זאַמד קערענדל, נאָר ער קען אים שטרויכלען אבער העלפן אין זיין וועג, פאַר אים פאַרכט ער זיך און צו אים בעט ער [אמונה, אין אַ אויבערשטן כח, יראה און תפלה].

ווען אין דער מדבר סאַהאַרא וועט אויסגיבויט ווערן אַ אויטאָ-שאָסיי, וועט מעקאַ חרוב ווערן — — — — — — — — — — — — —

און אין מזרח שניידט מען אויטאָ שאָסייען.

לעמבעריק תרצ"א.

אַלע בית-יעקב-לערערנס וואַרטן שוין יאָרן לאַנג אויף אַ אמת-גוט לייענ-בוך פאַר די בית-יעקב-שולן—אַצינד איז שוין דאָס לערן-בוך דאָ!

„די יידישע נשמה"

ווערט שוין איינגיפירט אין אַלע שולן פאַר קינדער פון 9—14 יאָר אַלס לערן-בוך אויף יידיש!

סליחות אויף עבֿרי-טײַטש

אין יאָר 1861 איז אין ווירטנבערגישן שטעטל פרוידנ-טאַל נפטר געוואָרן דער שטײַנאַכער רב ר׳ יוסף מאיר שטײַנאַך זצ״ל. ער האָט איבערגילאָזט אַ טײַערן ספרים-אוצר. גאָר זעלטענע זאַכן. צווישן זיי האָט זיך געפונען אַ סליחות אויסגאַבע אויף עבֿרי טײַטש אַרויסגעגאַנגען אין פראָג שס״ב (1602).

דער פאַרטײַטשער פון די סליחות איז געווען דער גרויסער גאון ר׳ יעקב בן אליהו הלוי פון טעפליץ זצ״ל.

די דאָזיקע סליחות אויסגאַבע איז הײַנט אַ יְקַר המציאות. די ביבליאָטעק פונעם אייבערוואַרט (אָבעררעט) פון די ווירטעמבערגישע קהילות אין שטוטגאַרט פאַרמאָגט איין איינציק עקזעמפּלאַר. טאַקע דאָס פון ר׳ יוסף מאיר שטײַנאַכערס זאַמלונג. וואָרן דער ווירטעמבערגישער וועד הקהלות האָט געקויפט די דאָזיקע ביבליאָטעק.

אין דער פּרייסישער מלוכה ביבליאָטעק געפינט זיך אויך אַן עקזעמפּלאַר פון די סליחות אויף עבֿרי טײַטש אָבער נישט די ערשטע אויסגאַבע פון 1602 נאָר אַ צווייטע פון יאָר 1650 אויך אין פראָג.

דאָס עקזעמפּלאַר אין דער בערלינער קהלה ביבליאָטעק איז אויך פון אַ צווייטער אויפלאַגע נומער (39220).

לפי פּראָפעסאָר ד״ר ה. ס. ליעבען פראָג איינער פון די גרעסטע קענער פון דעם אַלטן לשון-קודיש דפוס-וועזן אין בעמען, געפינט זיך פון דער דאָזיקער סליחות אויסגאַבע אין דער גאַנצער טשעכאָסלאָוואַקיי סך הכל צוויי עקזעמפּלאַרן...

געפינען זיך פון דער ערשטער אויסגאַבע פון יאָר 1602 אַרום און אַרום גאַנצע דריי עקזעמפּלאַרן...

אונדזערע לייענער וועלן זיך בלתי שום ספק זייער פרייען מיט דער פאָטאָגראַפישער אויפנאַמע פונעם תּפארתדיקן שער-בלאַט וואָס מיר ברענגען זיי דאָ במתנה. צוזאַמען מיט דער געגרײַמטער הקדמה פון ר׳ חנוך שמש פון דער אַלט-נײַער שול אין פראָג (על-תּנאי שול). ברענגען מיר חוץ לזה אַ פאַרטײַטשונג אין הײַנטיקן יידיש

די „סליחות פאַרטײַטשונג" פונעם גאון ר׳ יעקב אליהו הלוי פון טעפליץ ז״ל איז חוץ לזה נאָך דערשינען אין פראַנקפאָרט אָדער אין יאָר 1693 (זע בן-יעקב און ד״ר שלמה בירנבוימס „יידישקייט און לשון").

קומט אַהער איר פרומע ווײַבער.
הערט מיך צו דרוקער און שרײַבער!
עס האָט זיך געפירט:
וואָס איך האָב געזען ליגן אַ לאַנגע צײַט,
די טײַטשע סליחות שיין און גוט פאַרטײַטשט.
פאַרטײַטשט פון אַ ריינעם צדיק,
זיין נאָמען מפורסים צווישן עולם
ר׳ יעקב בן אליהו הלוי פון טעפליץ
האָט מען אים גערופן.
זאָל אייך ניט קיין שאָד זיין דאָס געלט
זיין זכות וועט אויף אייך מגין זײַן,
וואָרן זיין כּוונה איז געווען לשם שמים.
פאַר מענטשן וואָס פאַרשטייען נישט קיין לשון קודש
מאַנספערשוינען און פרויען דאַרפן זיך גאָר נישט שעמען,
זיי זאָלן די סליחות צו זיך נעמען
וועלן זיי פאַרשטיין וואָס זיי זענען מתפלל.
זיי וועלן מודה זיין אויף זייערע חטאָים
וועלן שוין קיינמאָל נישט זינדיק
די תפלה וועט קומען פונים האַרצן
ג-ט וועט אייך באַהיטן פון שמאַרצן
די תפלה וועט תיכף נתקבל ווערן

סליחות
אין טײַטשן
נדפס פה קק פראג חבורה

און וועט אונדז פירן קיין ארץ ישראל
אויף דעם בעט איך נאַכט און טאָג
חנוך שמש אין דער אַלטניי שול צו ק״ק פראָג.

א. ש. רענדל

אַכטונג לערערנס!

היות די נייע נומערן פון „קינדער גאָרטן" און „פרישינקע בלימעלעך" געזען ערשט אַרויס אין חודש תשרי, דאַרף מען זיך דערווייל באַנוצן מיט די שיינע לייענביכלעך פאַר קינדער

„אַ רעגנבויגן" אָדער „קינדער מלכות"
אַ שטאָט „קינדער גאָרטן" און דאָס ביכל
„ווען שטערנדלעך שיינען"
אַנשטאָט „פרישינקע בלימעלעך".
—שיקט באַשטעל-קאַרטלעך!

„די יידישע נשמה"
ווערט איינגעפירט אַלס לייען-בוך
— אין אַלע שולן! —

דער ראַסן אַנטיסעמיטיזם

לויט הרב דר. א. הכהן

דער נצחון פון דער היטלער באַוועגונג אין דייטשלאַנד האָט אַרויסגערופן אַ געוואַלטיקע באַאומרואיקונג אויף דער גאַנצער וועלט. אַממייסטן איז אָבער באַאומרואיקט געוואָרן די יידישע באַפעלקערונג אין דייטשלאַנד גופא און די יידישע וועלט אין אַלע לענדער.

דער היטלעריזם צייכנט זיך אויס מיט זיין עקסטרעמין אַנטיסעמיטיזם מיט זיין ווילדן-האַס צום יידישן פאָלק און צו אַלעם, וואָס האָט נאָר אַמאָל אַ שייכות געהאַט מיט יידן און יידנטום. די דאָזיקע ווילדע אַנטיסעמיטישע ברואים פּרעדיקן דעם ריינסטן ראַסן-אַנטיסעמיטיזם. אַן-אַנטיסעמיטישע טעאָריע, וואָס איז געבויט אויף בלומרשט וויסנשאַפטלעכע יסודות און האָט אין זיך באַהאַלטן דעם שרעקלעכסטן אַנטיסעמיטישן גיפט.

די דאָזיקע טעאָריע איז שוין נישט קיין נייע. געשאַפן האָט זי דער ענגלישער געלערנטער טשעמבערליין מיט אַ קנאַפּע 40 יאָר צוריק אין זיין ווערק „די גרונדלאַגן פון נײַנצענטן יאָר הונדערט". און אין דער דאָזיקער וויסנשאַפטלעכער טעאָריע, האָבן זיך אָנגעכאַפּט כּל-ערליי שונאי ישראל פון דער גאַנצער וועלט אָבער ס-רוב אָנהענגער האָט טשעמבערליין געקריגן אין דייטשלאַנד. טשעמבערליין נעמט צו ביים יידישן פאָלק אַלע גוטע מענטשלעכע מדות, אַלע צרות, וואָס קומען אויף דער וועלט, זאָגט טשעמבערליין שטאַמען פון יידן און פאַרקערט. אויב עס קומט אַ שטיקל גליק אויף דער וועלט, איז עס פון די גערמאַנישע ראַסע. קודם כּל באַמיט זיך דער דאָזיקער וויסנשאַפטלעכער אַנטיסעמיט צו באַווייזן, אַז דער נוצרי האָט גאַרנישט געשטאַמט פון יידן. די יידישע ראַסע, זאָגט ער, איז גאַרנישט פעאיק געווען אַרויסצוברענגען פון זיך אַזאַ פּערזענלעכקייט ווי דער נוצרי. און דערפיי מאַכט ער אַזאַ פּשטל: דער נוצרי האָט ווי באַוואוסט געשטאַמט פון גליל. אין די פריערדיקע ביבלישע צײַטן, האָט די דאָזיקע פּראָווינץ געטראָגן דעם נאָמען „גליל הגוים", די געגנט פון די פעלקער, דאָס באַווייזט, זאָגט ער, אַז אין יענער פּראָווינץ האָט געלעבט אַ באַפעלקערונג, וואָס איז געווען אַ געמיש פון פאַרשידענע פעלקער און ראַסן, וואָס האָבן ערשט שפּעטער, דורך פאַרשידענע צוואַנג-מיטלען, אָרגאַניזירט פון זיך דעם לבוש פון דער יידישער נאַציע. אַלס באַווייז דינט אים אויך דער פאַקט, וואָס די איינוואוינער פון גליל האָבן גערעדט אויף אַן אַנדער דיאַלעקט פון יהודה. פאַר אַ וויסנשאַפטס-מאַן ווי טשעמבערליין, וועלכער באַמיט זיך צו זיין „אָביעקטיוו" אין זיינע פאָרשונגען איז דאָס לעכערלעך און נאַריש.

נעמט למשל, די דייטשן פון בייערן און פּרייסן, אָדער די פּאָלאַקן פון קאָנגרעס פּוילן און פון פּאָמערן, און איר וועט זעען דעמזעלבן געוואַלטיקן אונטערשייד אין דער שפּראַך. וואָס עס האָט געהערשט ביי יידן פון יהודה און גליל, און דאָך פעלט גאָר קיינעם נישט איין דער נאַרישער געדאַנק, אַז די בייערן און פּרייסן זענען צוויי באַזונדערע פעלקער, אָדער די פּאָלאַקן פון וואַרשע און די פּאָלאַקן פון פּאָמערן זענען צוויי באַזונדערע נאַציעס. אַ פּשיטא שוין צוויי באַזונדערע ראַסן. טשעמבערליין, ווייל אָבער דורכאויס מאַכן דעם נוצרי פאַר אַ קינד פון דער נישט יידישער ראַסע און דעריבער מוז ער אָנקומען צו אַזעלכע נאַרישע אַרגומענטן.

דער דאָזיקער „וויסנשאַפטלעכער" אַנטיסעמיט איז מיט זיינע אויספירונגען וועגן קריסטוסעס אָפּשטאַמונג אויסן געווען אָפּצושוואַכן דעם סענטימענט פון די חסידי אומות העולם פאַר יידן און פאַר דער יידישער תורה. די חסידי אומות העולם האָבן געשעצט דאָס יידישע פאָלק, ווייל דער קריסטלעכער גואל איז אַ קינד פון דער יידישער ראַסע, קומט ער צו גיין און זאָגט. אַז עס הויבט זיך גאָר נישט אָן. אין קריסטוס אַדערן איז קיין טראָפּן יידיש בלוט נישט געווען. אָבער אַ חוץ דעם. וואָס ער האָט דעם נוצרי פאַרוואַנדלט אין אַ פּערזאָן. וואָס האָט נישט געהאַט קיין שום מגע ומשא מיט דער יידישער ראַסע. האָט ער אויך פון אים צוגענומען זיין אָנגעהעריקייט צו דער יידישער רעליגיע. פאַרקערט זאָגט ער, די יידישע רעליגיע איז געווען אַ רעליגיע פון האַס, פון נקמה, „עין תחת עין" און אַז קריסטוס האָט געפּרעדיקט ליבע, פאַרגעבן און פאַרצייאונג.

אָפּגענומען ביי יידן דעם גרינדער פון דער קריסטלעכער רעליגיע, בלייבט שוין איבער בלויז אַ פאָלק פון וואוכערער, בלוט-צאַפּער, געלט-זוכער. ובכן אַ פאָלק, וואָס עס קומען דערפון אַרויס אַלע צרות אויף דער וועלט. און דעריבער זענען זיי שוין באַרעכטיקט, אַלס אַ ראַסע. וואָס ברענגט נאָר מיט זיך שלעכטס.

דער ייד קאָן כּטבע נישט זיין קיין גוטער. דאָס שלעכטס, דאָס מאַטעריאַליסטישע ליגט ביי אים אין בלוט. זיין רעליגיע איז אַ מאַטעריאַליסטישע, זיין וועלט אָנשויאונג. אַ מאַטעריאַליסטישע. קיין שום אידעאַלן, קיין שום העכערע צילן, קיין שום דערהויבונג צו עפּיס העכערע העכערס. דער כינעזער. דער פּערסער. פון די גריכן און רוימער איז דאָך שוין אָפּגירעט, זענען געשטאַנען העכער פון דער יידישער ראַסע. פון אַלע צוויליזירטע ראַסעס איז די יידישע, די נידריקסטע.

און אַזוי ווי דאָס שלעכטס ליגט אין בלוט פון דער יידישער ראַסע העלפט איר נישט קיין אַסימילאַציע. און אַפילו נישט דער שמד. רער וואָס איז אַזוי געבוירן שלעכט וועט שוין אייביק בלייבן פאַרדאָרבן.

אט דאָס איז די טעאָריע פון דעם „וויסנשאַפטלעכן" יידנפרעסערישן ראַסן-אַנטיסעמיטיזם. וואָס האָט זיך איצט געשאַפן אַזוי פיל אָנהענגער צווישן די היטלער-לייט אין דייטשלאַנד.

אַן-אַנטיסעמיטישע טעאָריע. וואָס איז טאַקע וויסנשאַפטלעך גאָר נישט אויסגעהאַלטן, נאַריש און אומבאַגרינדעט. אָבער פאַר שונאי ישראל איז נאָר די וויסנשאַפט אַ פייגן-בלאַט צו פאַרדעקן די שאַנד. דער פאַרנונפט. די לאָגיק, דער שכל הישר שפּילט ביי זיי קיין שום ראָל נישט, ווען מען דאַרף אַ רעה טון דעם יידישן פאָלק.

פאַרלאַג „בית יעקב" לאָדזש

אונדזער ביבליאָטעק פאַר קינדער און יוגנט

שרה שענירער:

1) **חַנה און אירע זיבן זין** (קינדער-דראַמע)
2) **דאָס קריגעלע אייל** (קינדער-דראַמע)
3) **אֶסתּר און אַחשורוש** (קינדער-דראַמע)

אליעזר שינדלער:

4) **קינדער-מַלכות** (זאַמל-ביכל פאַר קינדער)
5) **די רײַכסגרעפן פון קאָזעל** (היסטאָרישע נאָוועלע)
6) **אַרעגנבויגן** (מעשהלעך און שירים פאַר אונדזער ברידער און שוועסטער)
7) **צײַטיקע פּירות** (מעשהלעך)

יעדעס ביכל קאָסט צו 35 גראָשן.

אַלע 7 ביכלעך נאָר 2 גילדן מיט פּאָרטאָ.
P. K. O. 67.795 געלט שיקן

חשובע געסט אין קראקעווער סעמינאַר

(אַרום דעם באַזוך פון דער קרן-התורה עקסקורסיע אין קראָקע)

פון **שרה שעניר ער**

חמשה עשר באב, אין דעם שיינים בנות-יום טוב. אין דעם טאָג וואָס די חכמים זאָגן, אַז אין אים זענען געשען זיבן פריידיקע געשעענישן, האבן מיר געהאַט די זכי׳ צו באַגריסן אין קראָקע, די הויכע געסט, וואָס זענען געקומען מיט דער קרן-התורה עקסקורסיע קיין פוילן, זיך צו באַקענען מיטן רעליגיעזן חנוך בכלל און מיט די בית יעקב שולן בפרט.

נאך אַ פּאָר טעג פריער, איידער די חשובע געסט זענען אָנגי-ק׳מין זענען געמאַכט געוואָרן פיבערהאַפטע הכנות אין אונדזער סעמינאַר בנין. מיר האבן אַפילו געהאפט, אַז דאָס בנין וועט שוין זיין איינגאַנצן פאַרטיק און מיר וועלן קענען פייערן דאָס חנוכת הבית בשלמות. יידער, רבות מחשבות בלב איש... דער קריטי-שער מצב דרוקט אַזוי שטאַרק, אַז ביי אַלע אונדזערע באַמיאונגין איז דאָס נישט געלונגין. מיר האבן זיך דעריבער באַגניגנט מיט די 3 שטאָק, וואָס זענען יא געווען פאַרטיק.

נאך פאַרן אָנקומען פון די געסט איז געווען דער גרויסער פאַר-טראַג-זאַל הערליך דעקארירט, די ווענט באַהאנגין מיט פאַר-שירינע שיינע אויפשריפטן. די געסט האבן אַ גאַנצן טאָג אין דער באַגלייטונג פון ה׳ אשר שפירא באַזוכט פאַרשידינע מוסדות, געווען אויף די קברים פון רמ״א, ב״ח, תוספות יו״ט, מגלה עמיקות און אַנדערע. ערשט אין אָוונט זענען זיי געקומען אין סעמינאַר.

די געסט זענען זייער באַגייסטערט געווען פונים שיינים בנין: נאָך די באַגריסונגין האט דער ערשטער גענומען דאָס ווארט הרב ד״ר ל. יונג פון נוי-יאָרק. ער איז געווען דער ערשטער וואָס האט נאך פאַר 10 יאָר געשיקט די ערשטע 50 דאלאַר אַלס צו-שטייער פאַר בית-יעקב און עד היום נאך זיין האַנט פון הילף נישט צוריק געצויגן. ד״ר יונג דערציילט: מיט 4 יאָר צוריק ווען ער איז געווען פאַר דער גרונטשטיין פייערונג, האט ער געזאָגט צו איינע פון די סעמינאַריסטנס, דאָס באַלד וועט זיין אַ גרויסע אויסגעבויטע היים פאַר אַלע תלמידות. די תלמידה ענטפערט אים: יא, ה׳ ראַבינער, איך מוז אייך אַלץ גלייבן, ווייל איר זענט דאך אַ ראַבינער, אבער איך גלייב פארט נישט דערין: היינט קוקנדיק אויפן הערלעכן בנין — זאָגט ד״ר יונג — בין איך מלא שמחה, וואָס מיין רעיון איז פארט מקוים געווארן.

אויף דער טריבונע גייט אַרויף איינער נאָכן אַנדערן פון די חשובע געסט. אַלע רעדן זיי מיט גרויס התלהבות פון דעם וואָס זייע ע אויגן זעען. רעדאַקטאר שאַכנאוויטש גיט איבער זיינע איינדרוקן פונים בית-החיים וואו עס רוען די הייליקע גדולי ישראל; ער זאָגט אַז דער רמז פונים ווארט „מזרח״ איז „מצַד זֶה רוּח חיים״. די יידן אין די מערב לענדער — זאָגט רעד. שאַכ-נאוויטש — לייגן גרויסע האפנונגין אויף די יידן אין מזרח-אייראפע און בפרט אויף „בית-יעקב״ וואָס דאַרף געבן דער מענטשהייט דאָס שטאַרקע כלי-זיין אין דער מלחמה מיט אַפיקורסות און הפקרות.

הרב ד״ר יוסף קאַרלעבאַך רופט אָן די לערערן אַלס „מבשרת ציון״, וואָס זאָגט אָן די גאולה. רש״י ערקלערט, זאָגט דער חשובער רעדנער, אַז ווען יידן וועלן זיין געטריי זייער תורה וועט זיין „רגלי מבשר״ וועט די בשורה פון דער גאולה „קומין״ דורך די מענער, ווען נישט, וועט זיין „מבשרת״, וועט די גאולה קומין דורך דער פרוי. היינט ווען ס-זענין דאָ אַזוי פיל פרייע יידן, קאן די גאולה קומין דורך דער פרוי און וועלכע פרוי איז דאָס ראוי דערצו, אויב נישט, די טאכטער פון בית-יעקב און בנות-אגודת-ישראל.

ווי גרויס איז געווען מיין שמחה, הערנדיק אַזעלכע פייערדיקע רייד פון אַ תלמיד חכם, אַז אַזעלכע גרויסע האפנונגין פאַר-בינדט די יידישע וועלט מיט ב״י..

אַ שרעקלעכער פיינליכער רעיון איז מיך אבער אָי, דעם מאמענט באַפאַלן, מיר ווייסן דאך אַז „וישמן ישורן ויבעט״, ווען ישראל גייט עס גוט, פאַרגעסט ער אין זיין תורה. צי וועלן נישט אַמאָל די נייע באַקוועמלעכקייטן פון די ב״י לערערנס זיי מ כן פאַר-געסן אין זייער ראל אַלס „מבשרת ציון״? צי פאַרשטייען טאַקע אַלע אונדזערע לערערנס, אַז זייער אַרבעט מוז זיין נאר דער עיק אַן-אידעאַליסטי ע אַרבעט? דער נביא זאָגט „על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון״! אונדזערע לערערנס, די ערציערנס פונים יינגין דור מוזן קענין אַלץ אויסגלייכן, די בערגער און די טאָלן. נישט דער עיקר איז, אַז קינדער מוזן האָבן אָפּגילערנט אַזוי פיל תנ״ך, ווי וויכטיקער ס-איז, אַז די קינדער זאָלן אינים יידישקייט געפינין זייער לעבנס-אידעאַל.

מיינע ליבע! זעט טאַקע צו ווערן די אמתע מבשרת ציון, זאָל חלילה נישט דאָס יידישע פאלק ווערן אַנטוישט אין אייער אידעאַליזם. די אויגן פון גאַנץ ישראל זענין געווענדיט נאך גייסטיקער הילף און גאולה צו „בית-יעקב״. זאָל אַצינד צום נייען שול-יאָר זיך אָנהייבן אַ פאַרשטאַרקטערע אַרבעט. נישט געקוקט אויף קיין שום שטערונגען, נאר געטריי מיט מסירת הנפש אויספירן אונדזער הייליקער אַרבעט.

צום סוף וויל איך נאך איבערגעבן דעם שיינים געדאנק פון אונדזער חשובן ד״ר דייטשלענדער. ער זאָגט: אין דער ברכה פון „בורא נפשות״ געפונען מיר די ווערטער „וחסרונן על כל מה שבראת״. דערמיט איז גימיינט. אַז מיר וועלן שטענדיק אַרביטן אונדזערע פעלערן אויסצובעסערן, וועלן מיר כסדר גייסטיק שטייגן. אונדזערע פעלערן! יא, נישט ווייניק פעלערהאפט איז אַ סך מאָל אונדזער אַרבעט און תמיד מוזן מיר זוכן דעם וועג צו אַ תקון!

זאָל-זשע טאַקע דער באַזוך פון אונדזערע אויסלענדישע ברודער און זייערע וואַרימע ברכות, אונדז האבן מעורר געווען צו גיין מחיל אל חיל און גראָד אין דער איצטיקער שווערער קריזיס-צייט, זאָלן מיר ביישטיין די נסיונות און פירן דאָס יינגע יידישע דור צוריק צום אַלטן ישראל!

נעמט אין אַכט!

מיר בעטן אַלע תיכף אָפּ צושיקן די חובות פאַרן יאָר צ״א ביזן לעצטן גראָשן. נעמנדיק אויך זיך צום נייען יאָר צו פאַר-שטאַרקן די אַרבעט פון דער ב״י ליטעראַטור מיט אַ ברייטן פאַר-נעם, איז עס נאר אָפּהענגיק אין דעם אָפּשיקן פון אַלע חובות, זאָל אייער קאַנטע צום נייעם יאָר זיין גערייניקט!

פון דער אַדמיניסטראַציע

אַלע אַבּאָנענטן וואָס האבן געהאט איינגיצאָלט פריער אויס פאַרן קוואַרטל תמוז-אלול, באַקומין אַנשטאָט דעם אב-נומער פאַלגענדע ביכלעך „ד״ר נתן בירנבוים און זיין מלחמה פאַר עלי׳״ „די רייכס-גרעפין פון קאזעל״, „וואָס מיר ווילן און וואָס מיר מיינין״. די וואָס האבן נישט געהאַט איינגיצאָלט פריעראויס, בעטן מיר אָפּ-צושיקן 1 גילדן מיט 50 גר. פאַר די נומערן 73 און 74.

צו דער חתונה פון מיין טריי איבערגעגעבנסטע פריינדן פרל. רייזל צמח מיט ה׳ עזרא טאַץ (שערפּץ) און פרל גיטל גאלדבערג מיט ה׳ יוסף אלי׳ מרגליות (גריצע), וואונטש איך אַ הערצלעכן מזל-טוב. דער לייכטנדער זונין-שטראַל זאָ׳ אייער צוקונפט באַשיינין. שערפּץ ב״י לערערן שידלאָווסקא

תיקונים צום יידיש-נומער

ס-איז אין יידיש-נומער שוין דערמאָנט געוואָרן, אַז צו-ליב טעכנישע סיבות, האט ד״ר שלמה בירנבוים גיקענט קאָריגירן נאר אַ פּאָר מאמרים, אייך זענין גרעסערע טיילן פון נומער נישט גיזעצט געוואָרן מיט די נייטיקע נקודות מיר ברענגען דאָ די וויכטיקסטע תיקונים.

עמוד:		שורה:		שטייט:	דאַרף זיין:
3	רעכטס	4		אויבן-אויפין	אויבן-אויפיק
3	לינקס	3	פון אונטן	טיפסטע נשמה	טיפסטע נחמה
7	״	16		נישט מיין	נישט איין
7	״	11	״	אין	און דעם
7	״	1	״	זי	עס
9	רעכטס	22		אירע	זיינע
9	״	23		אירע	זיינע
10	לינקס	9		קליינקייט	קליינינקייט
12	״	1	״	ניס	נוס
13	רעכטס	7		כ-האב	האב
13	לינקס	26	״	אין	און
15	״	6		יידן	יידן אין דייטשלאַנד
״	״	23	״	טעכטער	טאכטער
״	״	21	״	איצט	קומט איצט
16	רעכטס	16		נאָך	נאך
״	״	26		און זיי	און זיי
״	״	21	״	גיוועָן יונג	געווען יונג געווען
״	״	3	״	פאַר באַהאַלטינע	פארבאהאלטינע
״	לינקס	12	״	כאַמעלען	כאמעלעאן
17	רעכטס	22		וואָס	דאָס
״	״	28	״	גיגלייכט	גיגליכנט
״	״	21	״	חיסנדיקערהייט	חיסיודיקערהייט
״	״	1	״	פון דייטש	פון דייטש אין „אויסשטייג״ (פעלן די נאָטן !!)
״	לינקס	20—19			
18	״	20	״	באַהיטן, מיינע	באהיטן, מיינע
״	״	21	״	תאמים	אשכנזי
״	״	23	״		(אויסמעקן די שורה)
19		24		אינם איבערדרוק פון די אריגינאַלן זענין אַ סך טעותים, וואָס קענין דאָ נישט פאררעכט ווערן.	
19	לינקס	5		צען	צוועלף
״	״	22		וואויל	וואלוול
21		22		די סטראָפיס פון פיר שורות דאַרפן צונויפגישטעלט ווערן צו אַכט שורות, אָנגיהייבן פון דער איצטי-קער צווייטער סטראָפע („גוט ווערט״ אא״וו).	
״	לינקס	15	״	די	צו
״	״	27	״	בייזע	שלעכטע
22	״	5		האסט	האסט גיזידלט
״	״	14		ביין	מיאוס
״	״	12	״	זענין	זענין נאך
24	״	22		איב איז	איז אים
״	״	13	״	פעלט אַ שורה: פארברענט״. און ער האט עדות גי-ברענגט, אַ סך קאזאקן, אַז ער האט אים אריינגישלעפט אין אַ שטוב, כדי אים צו פארברענין און האט אים	
25	רעכטס	14		בני ישראל	בני בשר
26	לינקס	17		דאך קומין	מין דאך
״	״	25	״	צוויי שורות	אַ שורה
27	רעכטס	26	״	און קען	סון קען
״	״	18	״	גרעסער.	גרעסער
״	״	17	״	צושאסן,	צושאסן.
״	״	1	״	ס-איז אא״וו	(דאַרף זיין אַ נייע שורה)
28	לינקס	20		מיט רואיקייט	(דאָס איז די לעצטע שורה פונים ליד)
״	״	21		רבונו-של-עולם	(דאָס קער שוין צום פראַזע-טעקסט)
29	״	5	״	זע	גיי
31	״	8	״	הענגט ווי אַ גימל	הענגט ווי אַ גימעל
״	״	2	״	שאָטן-ראויקייט	שאָטן-רואיקייט
33	״	5		פאראלייזם	פאראלעליזם
34	רעכטס	14		אייך	איין קורסן
״	״	31		זיין	אין
״	לינקס	21		עלסטע	בעסטע
״	״	26		דאָס איז נישט קיין ספק	(אויסמעקן)
35	רעכטס	״		עלסטער	בעסטער
״	לינקס	27		אויסנימוחט	אויסגימוחט
36	״	34		רעט	האט
״	״	15	״	דעם	דורך דעם
״	״	14	״	און הווה	אין הווה
37	רעכטס	14	פון אונטן	פופצן	פופציק
38	״	13	״	נישט גיוועָנטע	נישט-גיוועָנטע
״	לינקס	14		אייגינעם	אייגינע
״	״	25	״	אף	(אויסמעקן)
39	״	23		אַלץ	אַלף
40	״	3		(פעלט)	עולים, ביכער און בלעטער דרוקן זיך מיט דעם אויסלייג, אַלץ
״	״	20	״	דאָס קול	נישט דאָס קול
41	רעכטס	17		וואלט	אַניט וואלט
״	״	21		אַ	אַזאַ
״	״	1		דאָס ביסל	צום ביסל
״	לינקס	17	״	אצינד	אצינד צו גיין
43	רעכטס	7		דער מזרחהדיקער	אדער מזרחהדיקער
״	״	19		אמת.	אמת,
״	״	20		דערפון,	דערפון.
״	״	28		ער מיט זיך	ער מיט זיך
״	״	6	״	יידן,	יידן.
״	״	4	״	בחור	בחיר
״	״	1	״	מכה	מכה,
״	לינקס	20		פון אא״וו	(אַ נייע שורה)
״	״	25	״	חדר	חדר.
״	״	22	״	יידישער	יידיש
44	רעכטס	13	״	דער טויט	דעם טויט
46	״	4		ספרים און לייענין	יידישע ספרים און לייענין יידיש
״	״	נו׳ ז, ח, ס, יד,טו,טז,כא (פעלט):			דער זעלבער
״	לינקס	נו׳ כה, כז,		״	״
״	״	26—5		(פעלט דער אָנווייז פון די נומערן):	(כז) — (מה)
״	״	29		״ ״ ״ ״	נו׳ (ב׳)
״	״	30 סוף		(די נומערן פארגרייזט)	״ (ג׳)—(כד)

ס-פאַרשטייט זיך, אַז צום אַריינשטעלן די ביכער-אַנאַנסן אין יידיש-נומער האט ד״ר שלמה בירנבוים נישט גיהאַט קיין שום שייכות.

וויפל מענטשן רעדן היינט יידיש?

פונקט ווען ס-איז גידרוקט געוואָרן אין יידיש-נומער די נאָטיץ מיטן ראַזיקן טיטל, איז אַרויס די לעצטע סטאַטיסטיק פון יידן. לויט איר קומט אַריין אַ קליינע שינוי אין די גיבראַכטע צאָלן. פוילן: 2,970,000 רוסלאַנד 2,860,000, רומעניע 760,000, טשעכא-סלאוואַקיע 250,000, ליטע 165,000. דער סך-הכל איז 11,780,000 נפשות. וואָס סע באַטרעפט 75 פראַצענט פונים גאַנצן יידישן פאָלק.

סטאַטיסטיק פון יידישע דיאַלעקטן

אויב ס-איז שוין גאָר אַ שווערע זאַך, אָפּצושאַצן די צאָל פון יידיש-רעדערס, איז נאך אַ סך שווערער עפּיס גיוואויער צו ווערן וועגן דעם, ווי אַזוי די דאָזיקע צאָל צוטיילט זיך אַף דיאַלעקטן. די גרעניצן פון די דיאַלעקטן זענין דאך נאך גאָר נישט אַזוי גוט באַוואוסט. כ-האב גיפרואווט, ווי ווייט מעגלעך לויט מיינע ידיעות. די יידיש-קאָלאָניעס אין מערב-אייראָפּע, אַמעריקע אא״וו האב איך צוטיילט אַפּן סמך פונים ערך, וואָס כ-האב געפונין .אין אייראָפּע.

	דרומדיקע דיאַלעקטן („פוילישׁ״)		צפונדיקע דיאַלעקטן („ליטווישׁ״)
פוילן: (וואיעוו׳: ווארשע, לאָדזש, קעלץ, לובלין, וואָלין, קראָקע׳ לעמב., סטאַניסל., טארנאָפּ.)	2.453.000	(ביאַליסט., נאוואָרעדיק, פּאָלעסיע, ווילנע)	490.000
רוסלאַנד: אוקריינע (אַ חוץ פּאָלעס.)	1.605.000	(פּאָלעסיע; צענטראַל-רוסל., ווייס-רוסלאַנד)	1.277.000
רומעניע	760.000		
אונגערן	270.000		
טשעכאסלאוואַקיע	240.000		
ליטע			165.000
לעטלאַנד			85.000
עסטרייך	75.000		
דייטשלאַנד	45.000		5.000
	5.463.000		2.022.000

הייסט עס, קומין אויס 73 פּראָצענט פונים דרומדיקן („פוילישן״) און 27 פּראָצ. פונים צפונדיקן („ליטווישן״) דיאַלעקט. לויט דעם זעלבן ערך צוטיילט זיך דאָס רעשט פון 4.295.000 אַף 3.135.000 און 1.160.000. ס״ה באַטרעפט די צאָל פון דרומדיקן דיאַלעקט 8.598.000, פון צפונדיקן 3.182.000.

ש״ב

ידיעות פון אונדזער באַוועגונג

פגישות=חברות אין אסטראָווע

אין אסטראָוו-מאַז. איז גיווען זונטיק כ"ו מנ"א אַ אימפּאזאַנטע פּגישות-חברות. צו דער פגישה זענין גיקומין בערך 200 חברות פּירערנס פון „בנות" און אויך די לערערנס פון די בית-יעקב-שולן פון דער דארטיקער סביבה. די פּגישה האט גידויערט אַ גאַנצן טאָג ביז שפּעט אין אָוונט. עס זענין גיהאַלטן גיווארן פאַרשידינע רעפעראַטן וועגן ענינים, וואָס זענין נוגע דער בנות-באַוועגונג, אין דער פּגישה האט זיך אויך באַטייליקט מצדן מענער-ראַט די ה"ה: מינצבערג און ניעסטעמפּאווער. וועלכע האבן גיהאַלטן באַגייסטערטע רעדעס. אויף דער אַקאַדעמיע האט רעפערירט ה' פרידנזאָן דעם באַריכט פון דער בנות-ארבּיט. זינט דעם וואַרשעווער צוזאַמינפאָר. אויך האבן רעפערירט די לערערנס הערשקאָוויטש, קאַפּוסטאַ, טויבע און די וואַרשעווער בנות-פירערן פרל. גזשעבמאַכער און אויך אַנדערע חבֿ׳ות פון בנות און בתיסטקיס. אַ גרויסן דאַנק פאַרדינט די לערערן אין אסטראָווע פרל. דאַן בײַ איר העלפן צו ארגאַניזירן דעם צונויפ-קום. בכלל האט די פּגישה אַריינגיגעבן אַ נייען רוח חיים און די חברות און דער עולם איז זיך פונאַנדערגיפאָרן אין אַ גיהויבּינער שטימונג ווייטער צו פירן די אַרבּיט מיט אַ פאַרשטאַרקטערער איבּערגיגעבנקייט פאַרן הויכן בנות-אידעאַל.

גרינדונג פון בנות=אַגודת=ישראל אין נוי=יאָרק

דינסטיק פ' פנחס איז אין נוי-יאָרק צוזאַמינגירופן גיווארן אַ מאַסן-מיטינג בכדי צו ארגאַניזירן אַ בנות - אַגודת - ישראל. דער מיטינג איז גיעפנט גיווארן דורך דער לערערן פרל. הירשמאַן און דער ח. גאַסט הרב וואלק האַלט אַ רעפעראַט יועגן דער בנות-אידעע. הרב וואלק גיט אויך אַ איבערבליק איבער די ב"י שולן און בא"י ארגאַניזאַציעס אין פוילן און ווייזט אָן אויף דער וויכטיקייט פון אַזאלכע בנות-ארג. צו שאַפן אין אַמעריקע דער רעדנער ווֶעקט די פאַרזאַמלטע צו מעשים פאַרן הייליקן אידעאַל און וואונטשט זיי גרויס הצלחה. עס רעדן דערנאָך הרב הירשמאַן און דר. שטראַהל, ה' ווידערקערער, פר. וויינבערג און פרל. האַלפּערן. אַלע זאָגן זיך אַרויס וועגן דעם נחיצות פון אַ ארג. פון רעליגיעזע פרויען אין נוי-יאָרק. עס איז אויך גיוועלט גיווארן אַ קאמיטעט פון פרל-ס וואס זאלן אַדורכפירן די ארגאַניזירונג אַרבּיט, אין קאמיטעט זענין אַריין: וויינבערגער, וויינבערג, שניאור, ראַזאַנסקי, מאַנדלבוים א. א.

די אַרבּיט אין צענטראַלן סעקרעטאַריאַט

די אַרבּיט אין צ. ס. ווערט גיפירט ביי די שווערסטע און אומדערטרעגלעכסטע באַדינגונגען. די לייטונג פון צ. ס. איז לײדער שטאַרק אַנטוישט אין דער גלייכגילטיקייט פון די אָפּטיילונגין דער גרויכער וואַרשעווער צוזאַמינפאָר, ווייזט זיך אַרויס דאָס הגם ער האט גיגעבן אַזוי פיל אויסערלעכן כבוד די באַוועגונג זענין פּאַרט די פירערנס ישט גיווארן דערפון גירירט צו שטאַרקערע מעשים, שוין דער ערשטער באַשלוס פונים צוזאַמינפאָר וועגן פאַרשטאַרקונגס-פאַנד איז נאך עד היום נישט גיווארן דורכגיפירט פונים גרעסטן טייל אָפּטיילונגין. נישט גיקוקט אויף דעם אַלעם אַרבּיט דער צ. ס. זייער פּיבערהאַפט. בעת די פעריען-חדשים זענין אַרויסגיגאַנגין אַ סעריע לייען-ביכלעך פאַר קינדער, פּראָפּאַגאַנדע ביכלעך און אויך דאָס גרויסע לערן-בוך

פאַרענדיקט אומיטום די אַקציע פאַרן פאַרשטאַרקונגס - פאַנד!

פאַר די בית-יעקב-שולן „די יידישע נשמה". אַצינד גייען שוין די הכנות צו דער ווינטער-אַרבּיט און שוין אין קומינדיקן נומער בית יעקב וועט זיין אַן-אויספירלעכער פלאַן פון דער נייער אַרבּיט וואָס דער צ. ס. נעמט אונטער. די לייטונג פון צ. ס. אַפּעלירט נאכאַמאָל אויף דעם ארט. צו אַלע בנות - אָפּטיילונגין קודם-כל אַפּצושיקן זייער מינימאַלן שטייער פאַרן פאַרשטאַרקונגס-פאַנד.

פּראָפּאַגאַנדע פאַר די בית=יעקב=שולן

דער שווערער ווירטשאַפטלעכער קריזיס וואָס פילט זיך אַזוי שטאַרק איז גורם די ב"י שולן גרויס היזק. אַ גרויסע צאָל פאַרוואַלטונגין פון ב"י נעמין אבער אונטער באַדייטנדע שריט אויפצוקלערן די יידישע עלטערן די גרויסע סכנה פאַר זייערע קינדער פון נישט געבן אַ יידישע רעליגיעזע ערציאונג. אַ טייל שול-פאַרוו. האבן שוין באַשטעלט דעם גרויסן פּראָפּאַגאַנדע-פּלאַקאַט יואָס אונדזער פאַרלאַג האט אַרויסגיגעבן צום נייען שול יאָר און דעמדאזיקן פּלאַקאַט פונאַנדערגיקלעבט אין די בתי תפלות די שולן וואָס האבן דאָס נאך נישט גיטון, דאַרפן שוין באַשטעלן דעם גרויסן קול-קורא „פאַרשרייבט אייערע קינדער אין די בית-יעקב-שולן" באַזונדער וועט זיין וויכטיק, אַז דער קול-קורא זאל הענגין אין די בתי תפלות און אין די פרויען-שולן בעת די ימים נוראים. דער פרייז פון 10 פּלאַקאַטן איז 4.50 זל. 20 פּלאַקאַטן נאר 7.50 זל.

די נייע אַרבּיט אין לאדזשער בית=יעקב

די לאדזשער ב"י שול האט אַנגאַזשירט צום נייען שול-יאָר אַלס מנהל דעם באַקאַנטן ארטאדאקסישן שריפטשטעלער און פעדאַגאָג ה נטע ירוחב בערלינער בכלל רביט זייער ענערגיש די פאַרוואַלטונג פון בית-יעקב צו פאַרשטאַרקן די ב"י שול אין אַלע ענינים עס זענין אויך צוגיצויגן גיווארן צו דער אַרבּיט פעדאַגאגישע כוחות פון אויסלאַנד אלס אינספּעקטארן - ראַט פון דער שול.

די פּראָפּאַגאַנדע בראשור פון פרוי שענירער פאַרן בית=יעקב גידאַנק

די בראשור פון פרוי שענירער. וועלכע רופט די יידישע עלטערן טאַטע מאַמע צו ערציען זייערע קינדער אין בית-יעקב איז גיווארן פאַרביליקט דער פרייז 100 בראשורן אזעלכע קאסטן 7.60 זל. און עס איז דער חוב פון אַלע שולן די דאזיקע פּראָפּאַגאַנדע בראשור ווי גיהעריק צו פאַרשפּרייטן.

באַזוך פון דר ל. ניעמצעוויטש אין אונדזער רעדאַקציע

דר ל. ניעמצעוויטש האט לעצטנס גיווילט אין לאדזש אין שייכות מיט אַן-אקציע פאַרן גראדנער לערער סעמינאַר מיט וועלכן ער פירט אָן שוין איניקע יאָר. דר. ניעמצעוויטש אַלס דער פירער פון דע ארט. מיידל-שול „חבצלת" און לאַנגיעריקער עסקן, שריפטשטעלער און פעדאַגאָג האט אויך באַזוכט אונדזער רעדאַקציע צו באַקענין זיך מיטן מצב פון דער ב"י באַוועגונג. דר ניעמצעוויטש האט נאָכן באַקומין פון אונדז די גיהעריקע אינפאַרמאַציעס זיך אויסגידרוקט מיט גרויס אַנערקענונג פאַר דעם ריזיקן ערפאָלג פון די ב"י שולן. אויף אונדזער בקשה האט דער ח. גאַסט אויך מבטיח גיווען צו שרייבן כסדר אין ב"י זשורנאַל.

„פון דער סדרה"

דער באַקאַנטער ארטאדאקסישער שרייבער הרב פ. ז. גליקסמאַן האט אָנגיהויבן אַרויסגעבן זיינס אַ זאַמלונג „פערל פון אַלטן אוצר" צו יעדער סדרה. דאָס ערשטע העפט נעמט אַרום מטו"מ דברים ואתחנן עקב ראה. מיר רעקאָמענדירען אונדזערע ב"י שולן און בנות-ארגאַניזאַציעס צו קויפן די דאזיקע וויכטיקע העפטן „פון דער סדרה" צו באַקומין אין אונדזער רעדאַקציע צום פרייז פון 30 גר. אַ עקז.

פון אומיטום שרייבט מען אונדז:

קאַליש: אין שייכות מיטן שליסן דאָס שול-יאָר און צוליבן ענדיקן די ב"י שול פון די שילערנס פון 7-טן קורס, איז גיווען די עקזאַמינס פון דעם קורס, וועלכער האט גיגעבן אונערוואַרטעטע רעזולטאַטן. די קינדער האבן זיך גלענצנד אויסגיצייכנט אויף אַלע גיביטן און טרעפלעך גיענטפערט אויף אַלע זיי גישטעלטע פראַגן. נאָכן עקזאַמין איז פארגיקומין אַ באַנקעט איינגיאָרדנט דורך די שילערנס לכבוד דער לערערן און פאַרוואַלטונג. ביי דער גילעגנהייט רעט אין אַ רירנדן טאָן די לערערן פרל. פּראצל. צו די שילערנס און דריקט זיך אויס צוו. אַנד. ווי עס איז איר שווער צו שיידן זיך מיט אירע ליבע שילערנס און מיט אַ שטים פון טרערן רופט זי אויס: „קשה עלי פרידתכן"! עס רעדן אויך איניקע שילערנס און באַזונדער צייכנט זיך אויס די שילערן פינטשעווסקא. וועלכע ערקלערט אין נאָמין פון אַלע אירע חברות שילערנס זייער אייביקער צוגיבינדנקייט צו אונדזערע הייליקע אידעאַלן, און דריקט אויך אויס אַ האַרציקן דאַנק דער לערערן פראצל פאַר איר אַרבּיט און דאָס אַרויפברענגין צו אַזאַ מדרגה. דער פאַרזיצענדער פון ב"י קאמיטעט ה. גאָלדבערג באַגריסט דאַן דעם באַנקעט, אַפּעלירט צו די קינדער, דאָס זיי זאלן זיך להבא פעסט קלאַמערן ביים תורה-אידעאַל, היטן און פלעגן דעם גייסטיקן באַגאַזש וואָס זיי נעמין מיט ביים אַריינטרעטן אינם לעבנס עטאַפּ. ער דריקט אויך גלייכצייטיק אויס א. נ. פון דער פאַרוו. דער לערערן פראַצל א דאַנק פאַר איר אונגיהויערער אַרבּיט, זאגאַר ביי די שווערסטע באַדינגונגין, וואָס הערשן איצט, און ב"ה אַזוי שיין נושא פירות גיווען. די שילערנס מיט דער לערערן פאַרברענגין נאך ביי אַ גידעקטן טיש, פאַרשידינע מזמורים און טענץ ביז שפּעט אין דער נאַכט.

דאַבראַ: דינסטיק ט"ו תמוז האט דאָ גיווילט ה' מ. ז. ניעסטעמפּאווער. דער לעצטער האט אויפן פאַרלאַנג פון דער היגער בנות רעפערירט אין ב"י לאקאַל א. ד. ט. „וואָס וויל בנות אַגודת ישראל". דער רעפעראַט האט אַרויסגירופן גרויס באַגייסטערונג ביי די צוהערער און מיר דריקן דאָ אויס אַ יישר-כוח.

מיכאָוו-לובאַרט: ביי אונדז אין שטאָט האט זיך לעצטנס גישאַפן אַ „בנות אַגודת ישראל" ארגאַניזאַציע. די צאָל חברות דערגרייכן שוין ב"ה 30 (פ"י). אויף די ערשטע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג איז גיוועלט גיווארן אַ פאַרוו. וועלכע קאנסטיטואירט זיך אויף אַזאַ אופן: מאַטל רובינשטיין — פּאָרזיצענדערן, מאַטל צוקער — וויצע, דבורה פייגנבוים — סעקרעטאַרן, רבקה רובינשט ן — קאַסירערן, ח" ראלניק, ב. בלייכמאַן, מרים האַכבערג און גאלדע שערמאַן, אַלס פאַרוואַלטונגס-מיטגלידערנס, עס איז אויך פאַראַן אַ פּרעסע - קאמיסיע פון: ר. שוואַרצבערג, ר. שיבער און פעלדהענדלער און אויך איז שוין גישאפן גרן אַ גיוויסע סומע געלט אויף אַ ביבליאטעק. מיר האבן אויך איינגיאָרדנט אַ חמשה-עשר-באב פייערונג, ביי וואָס עס ענין גיהאַלטן גיווארן רעפעראַטן מענינא דיומא. די חגיגה איז אַראָפּ מיט ערפאָלג.

דוואַרעץ (פאוו. נאָוואגרודעק): אַדאַנק דער איניציאַטיוו פון ח"ה אהרן זמודזאַק בן הרב און משה ראזנבערג איז אונדז גילונגין צו שאַפן אין אונדזער שטאָט אַ בנות-אַגודת-ישראל. עס איז גיוועלט גיווארן אַ פאַרוו. פון חי' נאָוואגרודסקא, הדסה לעווין, שיינע זאַמאשטשיק, איידל לעווין, דינה אַלפּערשטיין, רייזל פּישקין, גיטל לאה פישקין, רחל זאַקלאַס, טשאַרנע קאזלאָווסקא; חי' בערנקאָווסקא און שרה לאזאיוסקא. אונדזער בנות-ארג. האט באַזוכט די לערערן איזראַעליט, וועלכע האט זיך באַמיט אָוועקשטעלן אונדזער בנות אויף אַ גוטן יסוד און מיר דאַנקן איר זייער. אַ באַזונדערן דאַנק פאַרדינט די חברה הדסה לעווין, וועלכע האט דורכגיפירט די דעקלאַריר-אַקציע פון די חברות.

אויאַזד: ביי אונדז אין שטאָט האט זיך לעצטנס גיגרינדיט אַ בנות-אַגודת-ישראל. אין קאמיטעט זענין פאלג. פרויען: הרבנית פעסע לאזנאווסקע — ערן-פאָרזיצערן, הינדא בערקאָוויטש, מרים גיטל זילבערבערג, חוה פאליאַק, בת-שבע בערקאָוויטש, יהודית לעווי, בלומא גערבער, קריינדל טאַרקער. פרל-ס: אסתר רחל לייזעראָוויטש, רבקה זילבערבערג, לאה בערקאָוויטש, חנה לאה בערקאָוויטש, שיינדל קאַן, פעסע ליסמאַן, לאה אַלפוס, רבקה לאזנאווסקא בלומא ראזנצווייג, נהמה פאַלאַק, בלומא גרינבוים, שיינדל לעווי און מרים יאַקובאָוויטש. רעד. פרידנזאָן האט אויך ביי אונדז גיהאַלטן אַ רעפעראַט אין שול.

שמירת=שבת אַקציע פון בנות-אַגודת-ישראל

די וואך פון סליחות און די וואך פון עשרת ימי תשובה, ווערט פּראקלאַמירט דורכן צ. ס. אַלע טעג פון פירן אַ פאַרברייטערטע פּראָפּאַגאַנדע פאַר שמירת שבת. עס וועלן מיט די חברות לערינין די לערערינס און פירערנס די נייטיקע דינים פון שבת און גאר באַזונדער וועלן גיהאַלטן ווערן רעפעראַטן איבערן באַטייט פון שמירת שבת. עס וועלן גינוצט ווערן צו דער אַקציע די ספרים „דער יידישער שבת" פון רש"ר הירש „עונג שבת" א.אַ.וו.

קאַמף מיט דער שונד=פּרעסע

דער צ. ס. רופט אַלע אָפּטיילונגין במשך דעם גאַנצן חודש אלול צו פירן אַ פאַרשטאַרקטע אויפקלערונגס-אַקציע בנוגע דער שונד-פּרעסע. די שונד-פּרעסע פאַרגיפטעט די נשמות פון אונדזער יוגנט און עס איז דער חוב פון אונדזער „בנות" מיט אַלע כוחות אַקעגן צו ווירקן דאָס דאזיקע הפקרות.

שיקט איין די באַריכט-ענטפערס!

מיר פאָדערן אויף אַלע בנות אָפּטיילונגין אויסצופילן דעם באַריכטס-בויגן פאַרן יאָר תרצ"א. דערדאזיקער באַריכט פון יעדן אָרט, איז אונדז אומבאַדינגט נייטיק, בכדי ביים צונויפשטעלן דעם נייען אַרבּיטס פּלאַן אויפן יאָר צ"ב צו האבן פאַר די אויגן דעם מצב פון פריערדיקן יאָר. קיין איין בנות-גרופּע דאַרף נישט אויפהאַלטן דאָס אָפּשיקן דעם באַריכט פאַרן יאָר תרצ"א!

אַ הערצלעכן מזל-טוב וואונטשן מיר אונדזער אידעען-שוועסטער חנה לאה בערקאָוויטש צו איר תנאים מיט ה' ש. לייזעראָוויטש.

אויאַזד — בנות-אַגודת-ישראל

צו דער פאַרלאָבונג פון אונדזער פריינדן חנה לאה בערקאָוויטש מיט ה' לייזעראָוויטש וואונטשן מיר מזל-טוב פון טיפן הארצן. גליק און צופרידנהייט זאל אייך באַגלייטן.

אויאַזד — פּאַרז. חינדא בערקאָוויטש
וו. אסתר רחל לייזעראָוויטש
קריינדל טורקער, שיינדל קאַן

פון טיפן הארצן וואונטשן מיר דעם איבערגיגעבינים ב"י עסקן יהודא אריי' שיין (קלימענטאָוו) צו זיין חתונה מיט פרל. בראַנטשע לאה קאזלאָווסקא (מאַלעניץ). איר זאלט זוכה זיין צו בויען אייער עתיד אויף די בערג פון יהודא און ירושלים.

קלימענטאָוו — בנות-אַגודת-ישראל
לערערן נ. גורפינקל

איילט צו מיט באַשטעלונגין אויפן גרויסן פּראָפּאַגאַנדע=פּלאַקאַט

איינצושרייבן די קינדער אין די בית=יעקב=שולן

10 שטיק 4.50, 20 שטיק 7.50

אָן געלט ווערט נישט גישיקט און נישט אָפּגיענטפערט וועגן דעם.

צו באַקומין אין אונדזער אַדמיניסטראַציע!

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
ŁÓDŹ, Sierpień 1931
BAJS JAKOW
Cena 80 gr.
P.K.O. 67.795
Rok VIII z...
Adres Red...
Łódź, ...
Telefo...

לשנה-טובה-וואונטשן אין בית-יעקב-זשורנאַל

אייערע עלטערן, קרובים, באַקאַנטע, פריינט,
לערערנס, פירערנס און חברות
צום נייעם יאָר דורכן בית-יעקב-זשורנאַל!
אנשטאט קאַרטן

לשנה-טובה-וואונטש אין בית-יעקב-זשורנאַל!

פאר אַנאָנסן ביז 20 ווערטער פאַרביליקן מיר דעם פרייז נאר
אויף 2 גילדן! פאר יעדן ווייטערן ווארט צו 15 גראשן.
געלט-שיקן: P. K. O. 67.795
מיט די אַנאָנסן מוז גלייך מיטגישיקט ווערן דער באַטרעף.
אין קעגנפאַל בלייבן די אַנאָנסן נישט גידרוקט!
דעם טעקסט שרייבט באַלד אויפן טשעק!
דער נייער נומער וועט אומיטום זיין אי"ה אויף ראש-השנה!

מזל-טוב!

אַ האַרציקן מזל-טוב וואונטשן מיר אונדזער חשובער אַקטיווער פאַרוו. מיטגלי-דערן רחל לאה שטייער (בעלכאַ-טאוו) צו איר חתונה מיט ה' ווירער-ניק פיעטרקאוו. אַ גליקלעכן עתיד זאָלסטו זוכה זיין צו בויען אויף די בערג פון ציון און ירושלים.

בעלכאַטאוו — יוגנט-קרייז ביי בנות אג"י, לערערן מארטנפעלד

מזל-טוב

פיל גליק און צופרידנהייט וואונטשן מיר די זייער ח' לערערן דינה קנאַבלעוויטש (לאדזש) צו איר פאַר-לאָבונג מיט ה' ראַבינאָוויטש (לאדזש). איר זאָלט זוכה זיין צו בויען אייער עתיד אין גייסט פון אונדזער אידעאַל אין הייליקן לאַנד.

בעלכאַטאוו — בנות אַגודת ישראל

פון טיפן האַרצן וואונטשן מיר מזל-טוב פרל. דבורה גוטפריינט צו איר חתונה, אסתר מאשקאָוויטש און ח' שרה גלאַטשטיין צו זייער פאַר-לאָבונג (קאַליש). איר זאָלט זוכה זיין צו שפינען ווייטער דעם גילדינים פאָדים פון דעם גייסט פון תורה ומסורה.

סקערניעוויץ — ב"י לערערן

גישוויסטער (צירל קערשטער (חאַראָש) / לאה חאַראָש (קאַליש))

אַ הערצלעכן מזל - טוב וואונטשן מיר אונדזער אַקטיווע חברה טאַבאַ ווראַצ-לאַווסקא, צו איר פאַרלאָבונג מיט ה' שלום דוד האפטקע אויס לאדזש. אייער צוקונפט זאָל זיין גיבענטשט מיט די רייכסטע ברכות פון ג-טלעכן אוצר.

דאַברא — לערערן שרה בעם, בנות-אגודת-ישראל
בנות-חברה פריידל ק...שעק, ניישטאָט

אַ האַרציקן ברכה-פולן מזל-טוב וואונטש איך מיין ל. חברה ח. לעווין צו איר חתונה מיט ה' לייב טיגער (שיד-לאָווצע). זאָל דער אלמעכטיקער אייער עתיד באַגליקן מיט אַ שטענדיקער צו-פרידנהייט.

וויערזבניק — ברכה קאַרנוואַסער

אונדזער ל. חברה ליבא נאָוואָ-מיאַסט מיט ה' בראַן וואונטשן מיר פיל גליק צו זייער חתונה. זאָל ג-טלעך גליק האַרמאַניש אייער נייעם לעבנס-וועג באַשטראַלן.

זד.-וואָלא — לאה יאַקובאָוויטש, רבקה נאָוואָמיאַסט, בלומא נוסבוים

אַ הערצלעכן מזל-טוב וואונטש איך מיין ליבסטע פריינדן ח' רייזל קראוט צו איר פאַרלאָבונג מיט ה' שלמה טיבער (לובין). זאָל אייער צוקונפט גיבענטשט זיין פון השי"ת, און אייער מזל זאָל שיינען כשמש בצהרים.

קוטנע — ליבא מעטאַל

אַ ברכה-פול מזל-טוב וואונטשן מיר אונדזערע חברות פערעלא באַבאַד (טאַרנאָפּאָל) צו איר חתונה מיט הרב נפתלי הירץ לאַנדא (בורשטין) און פרל. ח' טירקל (טאַרנאָפּאָל) צו איר פאַרלאָבונג מיט ה' הערש לייטער (פּרעמישלאַ) יזרח מזלם כשמש בצהרים.

טאַרנאָפּאָל — לערערן י. דאַכנער, בנות-אַגודת-ישראל, לערערן שרה אייכנבוים, קראַשניק

אַ האַרציקן מזל-טוב וואונטשן מיר אונדזער אידעען-שוועסטער פרל. צירל בינענפעלד (פראשניץ), צו איר פאַרלאָבונג מיט ה' נפתלי אַלטער (וואַר-שע). זאָל אייער צוקונפט זיין גיבענטשט מיט גליק און צופרידנהייט, ובברכת כפולה עד כי יבא שילה.

ליפנא — פאַמיליע בינענפעלד, גישוויסטער גורפינקעל

מיין חבר און פריינט צבי ניסן זילבערמאַן — מיינע בעסטע גליקוואונטשן צו זיין תנאים שרייבן.

טשיזשעוו — ישעי' יאַבלאָנקע

מיין פריינט הערשל זילבערמאַן צו זיין תנאים שרייבן — די בעסטע גליק וואונטשן.

טשיזשעוו — בער יאַבלאָנקע

אַ הערצלעכן מזל-טוב וואונטש איך מיינע חברות ליבא שימאַן (ניישטאָט) מיט ה' טייטלבוים (וואַרשע) צו זייער פאַרלאָבונג און בתי' נאַשעלסקא מיט ה' הערשקאָוויטש (וואַרשע) צו זייער חתונה.

ניישטאָט — ב"י לערערן יהודית קאַמינער

אַ הערצלעכן מזל-טוב וואונטשן מיר צו דער פאַרלאָבונג פון פרל. ראָטשילד (וויערבושניק) מיט ה' מענדלזאָן (וואַרשע) זאָל אייער צוקונפט גיבויט ווערן אויף די בערג פון יהודה וירושלים.

גריצע — שוועסטערן יהודית און רייזל קאַמינער

אַ האַרציקן מז"ט וואונטש איך די זייער ג. פאַמיליע קראוס (קוטנע) צו דער פאַרלאָבונג פון זייער ליבער טאָכטער חיטשע מיט ה' שלמה טייכער (לובין). גליק און צופרידנהייט זאָל אייך תמיד באַגלייטן.

בזשעזשין — ב"י לערערן טובא יערוזאַלעם

אַ האַרציקן מז"ט וואונטשן מיר אונדזער ל. קוזינע פרל. אסתר מאשקאָוויטש (קאַליש) צו איר פאַרלאָבונג מיט ה' שאַצטל (קאָזשעניעץ). אייער צוקונפט זאָל גיבויט ווערן אויף יסודות פון אונדזער הייליקן אידעאַל.

בלאַשקי — מינשע בוכמאַן און שוועסטערן סרו בע...

דאַנקזאַגונג: מיר דאַנקן די חשובע ב"י לערערנס: פרל. שרה אייכנבוים פון קראַשניק און צ. זינגער פון יאַנאָוו, פאַר זייערע אינטענסיווע רעפעראַטן אין אונדזער שטאָט א' קרח ה.י.

זאַקליקאָוו — בית-יעקב-קאָמיטעט

אַ האַרציקן מז"ט וואונטשן מיר אונדזער ל. ברודער ארי' צעדערבוים צו דער פאַרלאָבונג מיט פרל. העניע מאשע אונגער (וויעלון), זאָל דער אלמעכטיקער אייער צוקונפט באַ-גליקן מיט שטענדיקער צופרידנהייט.

פּאַביאַניץ — שוועסטערן חי' און אלטע צעדערבוים

אונדזער מיטגיפיל פון צער דרוקן מיר אויס די חברות פון אונד-זער ארגאַניזאַציע שוועסטערן ח' און שפרינצא סאַקאַ-לאָוו ווי אויך די חברה גיטל סאָקאָלאָוו צום פּריצייטיקן טויט פון זייער פאָטער און איר ברודער ר' וואָלף ע"ה. אין דער אַרבעט פאַר אונדזער הייליקן אידעאַל זאָלט איר אייער טרייסט גיפונען.

באַדזאַנאָוו — בנות אגו"י, גיטל בידערמאַן, פריידע גאָלדרייך

די רעדאַקציע איז אָפן יעדן טאָג פון 11—4 נאָכמיטאָג — נישט באַשטעלטע מאַנוסקריפּטן ווערן נישט צוריק געשיקט — ביים פאַרלאַנגן ענטפער מוז זיין בייגעלייגט 1 פאָסט-מאַרקע — אַנאָנסן, וואָס ווערן נישט באַצאָלט פריער אויס ווערן נישט גידרוקט און ס-ווערט נישט אָפּגיענטפערט אויף אַזעלכע פּרעטענציעס. באַריכטן פון די שטעט וואו ס-איז נישטאָ שטענדיקע 10 אַבאָנענטן ווערן נישט גידרוקט

געזעצט ביי מ. ליבעס, נד, לאָדז קילינסקעגאָ 50

Red. i Wyd. Luzer Gerszon Frydenzon

Druk J. Diament, Łódź Kilinskiego 50. Tel 188-76